KEINO

Kestävien & innovatiivisten julkisten hankintojen verkostomainen osaamiskeskus

Innovatiiviset ja kestävät julkiset Hankinnat Suomessa 2022

Tilannekatsaus

Juha Oksanen & Maria Merisalo

Toukokuu 2023

Sisältö

Tiivistelmä

1. Johdanto
2. Kyselyn lähtökohdat, toteutus ja aineisto
    - Määritelmät ja mittaaminen
    - Perusjoukko ja otos
    - Kyselyn toteutus
    - Kyselyaineiston kuvaus
3. Tulokset
    - Hankintojen valmisteluvaihe
    - Hankintojen uutuus markkinoille
    - Hankintojen uutuus organisaatiolle
    - Uusiin ratkaisuihin kannustavat elementit
    - Innovatiivisten hankintojen vaikutukset
    - Hankintojen kestävyys
4. Yhteenveto

Lähteet

Raportin liitteet

Tiivistelmä

KEINO-osaamiskeskuksen kolmas innovatiivisten ja kestävien julkisten hankintojen nykytilaa luotaava kyselytutkimus toteutettiin 18.12.2022 – 14.1.2023. Tutkimuksen perusjoukko koostui Hilma-ilmoitus-palvelussa 1.1.-30.6. 2022 julkaistuista hankinta-ilmoituksista. Kyselyyn saatiin 837 vastausta, jotka kattavat 20 % perusjoukosta muodostettuun otokseen valikoituneista hankinnoista.

Innovatiivisten hankintojen osuus vastausjoukossa vaihtelee käytetyn määritelmän mukaan. Kaikista hankinnoista 11 %:ssa valinta kohdistui markkinoille uuteen ratkaisuun. 5 %:ssa hankinnoista ratkaisun arvioitiin olevan täysin uusi tai merkittävä parannus suhteessa markkinoiden tarjontaan. 6 %:ssa hankinnoista kyse oli uusien ratkaisujen leviämisestä - hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu ei ollut vielä laajasti käytössä alalla.

Hankittu ratkaisu tai sen osa oli osittain tai täysin uusi hankintaorganisaatiolle 33 %:ssa kaikista hankinnoista.

Uutta hankintamenettelyä organisaatiolle oli käytetty 3 %:ssa hankinnoista ja kehitystyötä osana hankintasopimusta oli 7 %:ssa hankinnoista.

Kestävyystavoitteita tai -kriteereitä sisälsi 26 % kaikista hankinnoista. Käytetyimmät kestävyys-tavoitteet/-kriteerit liittyivät päästöjen vähentämiseen, energiatehokkuuden parantamiseen sekä tuotteiden ja materiaalien uusiokäytön ja kierrätyksen edistämiseen.

Kestävyystavoitteiden käyttö oli rakennusurakoissa ja tavarahankinnoissa yleisempää kuin palveluhankinnoissa.

Uudella ratkaisulla (uusi tuote/palvelu tai hankintamalli organisaatiolle) arvioidaan olevan myönteinen vaikutus erityisesti hankintaorganisaation palveluiden laatuun ja toiminnalle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Vaikutusta vahvistaa kehitystyön sisältyminen hankintaan.

Johdanto

Kestävyys- ja innovaatiotavoitteiden edistämiseen julkisen kysynnän kautta on kohdistunut kasvavaa kiinnostusta EU:ssa ja kansallisesti viimeisten 15 vuoden aikana. Julkisten hankintojen kokonaisarvo kilpailluilta markkinoilta on Suomessa noin 30 miljardia euroa vuodessa (Merisalo ym. 2020). Hankinnoilla voidaan myötävaikuttaa julkisten organisaatioiden kehittämistarpeiden ja laajempien yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemiseen kannustaen samalla yrityksiä kehittämään näihin tarpeisiin vastaavia kokonaan uusia tai parannettuja tuotteita, palveluita ja ratkaisuja. Suomessa näiden mahdollisuuksien tunnistaminen näkyy esimerkiksi hallitusohjelmiin kirjattuina tavoitteina innovatiivisten hankintojen osuudelle kaikista hankinnoista.

Osaamiskeskus KEINOn yhtenä osatavoitteena on kestävien ja innovatiivisten hankintojen mittaamisen ja vaikutusten arvioinnin tietopohjan vahvistaminen. Osaamiskeskuksen toiminnan käynnistyessä 2018 tarkastelimme eri aineistojen ja aineistonkeruumenetelmien soveltuvuutta ja hyödynnettävyyttä kansallisen tason tiedonkeruun ja seurannan edistämisen kannalta. Menetelmäksi valikoitui joka toinen vuosi toteutettava kyselytutkimus, joka kohdistetaan hankintailmoitus-datan perusteella määriteltynä ajankohtana yksilöitävissä olevia hankintoja toteuttaneille hankintayksiköille. Ensimmäinen kysely toteutettiin vuoden 2018 lopulla ja seuraava 2020. Tässä raportissa esittelemme tuoreimman, vuoden-vaihteessa 2022-23 toteutetun kyselyn keskeisimmät innovatiivisia ja kestäviä hankintoja koskevat tulokset.

2. Kyselyn lähtökohdat, toteutus ja aineisto

Innovatiivinen ja kestävä hankinta

KEINO

Innovatiivinen hankinta[1]

Tässä raportissa innovatiivinen julkinen hankinta määritellään ensisijaisesti hankinnan lopputuloksen uutuuden kautta. Ratkaisun uutuusaste määrittyy suhteessa jo tarjolla ja käytössä oleviin ratkaisuihin. Jos ratkaisu ei ole aiemmin ollut saatavilla, niin hankittu tavara, palvelu, rakennusurakka tai niiden osa on uusi tai merkittävä parannus markkinoille. Vaihtoehtoisesti kyseessä voi olla markkinoilla uusi ratkaisu, joka on otettu käyttöön muualla, mutta se ei ole vielä alalla laajasti käytössä. Uusien vaikuttavien ratkaisujen leviäminen on tärkeää yhteiskunnallisten hyötyjen ja yritysvaikutusten skaalautumisen kannalta.

Toisaalta hankittu ratkaisu voi olla uusi ostajalle, vaikka se olisi jo markkinoilla ja alalla vakiintunut. Ainoastaan ostajalle uusi ratkaisu ei vielä itsessään täytä innovatiivisen hankinnan määritelmää, mutta se voi vastata hankinta-organisaation tarpeisiin aiemmin käytössä olleita ratkaisuja paremmin tarjoten vaikutushyötyjä, jotka näkyvät julkisen palvelun laadussa, tuottavuudessa ja/tai kestävyydessä.

Innovatiivista hankintaa voidaan tarkastella myös prosessinäkökulmasta. Esimerkiksi tarvittavaa ratkaisua ei välttämättä ole hankintaa tehtäessä olemassa, vaan sen kehitystyötä on sisällytetty osaksi hankintasopimusta. Lisäksi itse hankinta-prosessiin sekä sopimuskauteen ja sitä säätelevään sopimukseen voi liittyä käytäntöjä ja elementtejä, jotka kannustavat toimittajia tarjoamaan ja kehittämään hankintaorganisaation tarpeisiin paremmin vastaavia uusia ratkaisuja.

Kestävä hankinta

Kestävä hankinta ymmärretään raportoitavassa kyselyssä hankinnaksi, johon on sisältynyt ekologiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyyteen liittyviä tavoitteita ja kriteereitä.

[1] Innovatiivisen hankinnan määrittelystä ja mittaamisesta tarkemmin Valovirta et al. 2018.

Innovatiivisten ja kestävien hankintojen mittaaminen

KEINO

Innovatiivisten ja kestävien hankintojen mittaamisessa ja seurannassa valintaa on tehtävä tietotarpeiden, mittaamisen kohteiden ja saatavilla tai kerättävissä olevien aineistojen mukaan. Raportin näkökulmasta kiinnostavia ovat sellaiset aineistot ja menetelmät, jotka soveltuvat ilmiön mittaamiseen ja seurantaan kansallisella tasolla.

Hankintojen yhteydessä syntyvät rekisteriaineistot tarjoavat luontevan lähtökohdan mittaamiselle. Julkaistuja hankintailmoituksia ja tarjousasiakirjoja analysoimalla voidaan selvittää esim. sitä, tavoiteltiinko hankinnoilla uusia ratkaisuja ja/tai onko kilpailutuksissa huomioitu kestävyystavoitteita ja –kriteereitä (Valovirta et. al. 2018, Alhola & Kalhonen 2017).

Hankintailmoitusdata on myös keskeinen tietolähde pilottihankkeissa, joissa tekstianalytiikkaa ja koneoppimisen menetelmiä on pilotoitu innovatiivisten hankintojen tunnistamiseen suurista tekstiaineistoista EU:n alueella (European Commission 2021)[2] ja kansallisesti KEINOn Hakubotti-kehitystyössä.

Hankintailmoitusdatasta ei kuitenkaan voida päätellä sitä, päädyttiinkö kilpailutuksessa lopulta innovatiivisen ratkaisun hankintaan vai kohdistuiko valinta jo yleisesti käytössä olevaan ratkaisuun tai millaisia vaikutuksia hankinnalla on toiminnan ja tavoitteena olevien hyötyjen saavuttamisen kannalta.

KEINOn toteuttamalla kyselyllä kerätään hankintojen toteuttajilta tietoa hankintaprosessin innovaatio-myönteisyydestä, kilpailutuksen lopputuloksen innovatiivisuudesta ja uusien ratkaisujen vaikutuksista hankintaorganisaatiolle. Kysely pyrkii mittaamaan innovatiivisten ja kestävien julkisten hankintojen *määrällistä osuutta* tiettynä aikana toteutetuista hankinnoista.

[2] Komissio on yhteistyössä PwC:n kanssa käynnistänyt 2023 alussa *"European Innovation Procurement Observatory"* –hankkeen. Uudessa hankkeessa yhtenä osana on pilotin oppeja hyödyntäen kehittää avoimen lähdekoodin tekoälypohjainen menetelmä innovaatioiden tunnistamiseksi hankintojen tekstipohjaisista massa-aineistoista. Hankkeen ensimmäisen työpajan raportti ja esitykset.

Aineisto

KEINO

Perusjoukko

Kyselytutkimuksen lähtöaineistona (jatkossa perusjoukko) toimivat julkisten hankintojen ilmoituspalvelu Hilmassa 1.1. - 30.6.2022 julkaistut hankintailmoitukset. Ajankohdalla ja ilmoitustyypillä rajatun haun tulos oli 7333 Hilmassa julkaistua hankintailmoitusta, joukossa myös pienhankintoja. Aineisto tarkistettiin ja siihen yhdistettiin hankintailmoitusdatasta yhteyshenkilöiden sähköpostiosoitteet Hilman API-rajapinnan kautta. Lopuksi joukosta poistettiin hankinnat, joihin ei löytynyt sähköpostiosoitetta sekä ilmoitustyypin perusteella 'maatalouden investointi' -luokkaan kuuluneet hankinnat. Kyselyn perusjoukkoon kuuluvia hankintailmoituksia oli yhteensä 7242.

Otos

Perusjoukosta muodostettu kyselyotos (n=4276) koostui kahdesta osasta. Kokonaisotos kattaa ne hankintailmoitukset, joiden yhteystietokentän sähköpostiosoitteeseen liittyi perusjoukossa 1-3 ilmoitusta (n=2790). Satunnaisotantaa käytettiin niiden hankintojen kohdalla, joiden hankintailmoituksen yhteystietokentän sähköpostiosoite esiintyi neljässä tai useammassa perusjoukkoon kuuluvassa ilmoituksessa: näissä tapauksissa kuhunkin osoitteeseen lähetettiin kolmea satunnaisesti poimittua hankintaa koskevat kyselyt (n=1486).

Kyselyn toteutus

KEINO

Kyselylomake

Aiemmissa kyselyissä 2018 ja 2020 käytettyyn kysymyslomakkeeseen tehtiin muutamien kysymysten kohdalla pieniä muutoksia sanoituksiin, joilla ei kuitenkaan ole sisältöön vaikutusta. Sisällöllisesti merkittävin muutos oli se, että innovaation uutuutta markkinoille selvittävään kysymykseen lisättiin uusi vaihtoehto: *”Kyllä, kyseinen tuote, palvelu tai ratkaisu on otettu käyttöön muualla, mutta se ei ole vielä alalla laajasti käytössä”*. Tällä lisäyksellä pyritään selvittämään hankintojen roolia uusien ratkaisujen leviämisessä ja skaalautumisessa.[3] Lisäksi kokonaan uutena kysymyksenä lomakkeelle tuotiin Hilman hankintailmoituksen kysymys siitä, onko hankinnan valmisteluvaiheessa kartoitettu tarve tai mahdollisuudet uusiin ratkaisuihin tai niiden kehittämiseen.

[3] Kts. innovatiivisten julkisten hankintojen skaalautumisesta Merisalo et. al. 2022.

Kyselyn toteutus

Kysely toteutettiin Questback Essentials online-kyselytyökalulla 8.12.2022 – 14.1.2023 välisenä aikana. Osallistumiskutsu lähetettiin otoksen Hilma-hankintailmoituksissa ilmoitetun yhteyshenkilön/-tahon sähköpostiosoitteeseen. Ei vielä vastanneille lähetettiin kaksi muistutusviestiä, ensimmäinen 20.12 ja toinen 9.1. Otoksen sähköposti-osoitteista 113 oli toimimattomia ja lopulliseksi otoskooksi tarkentui 4163.

Kyselyyn saatiin 861 vastausta. 24 vastausta palautui tyhjänä tai osin täytettynä, avovastausten perusteella kyseiset hankinnat oli keskeytetty. Kyselyaineiston vastausten määräksi tarkentui 837 ja vastausprosentiksi 20,1 %.

Kyselyllä kerätyn aineiston edustavuutta suhteessa perusjoukkoon arvioitiin tarkastelemalla valittujen Hilma-aineiston muuttujien osuuksien jakautumista perusjoukossa ja kyselyaineistossa (kts. liite 1).

Kyselyaineisto

KEINO

Vastaajaorganisaatioiden profiili (Liite 2)

Kyselyyn saadut 837 vastausta edustavat kukin yhtä hankintaa. Vastausten kattamista hankinnoista 58 %:ia oli tehty kuntasektorilla (ml. kuntayhtymät ja kunnalliset osakeyhtiöt), 20 %:ia valtiosektorilla (ml. valtion budjettitalouden ulkopuoliset valtion yksiköt), 2,5 %:ia seurakunnissa ja 18,5 %:ia muissa hankintayksiköissä.

Suurin osa vastaajista, 73 %:ia ilmoitti organisaationsa tekevän hankintoja oman palvelutehtävän tarpeisiin, 16 %:ia edusti keskitettyä hankintayksikköä, 1 %:ia hankintayksikköjä avustavia konsultteja ja 6 %:ia yhteishankintayksikköä.

Vastaajista 38 % ilmoitti hankinnan toteuttaneen organisaation kokonaishenkilöstömääräksi alle 200, n. 30 % ilmoitti kooksi 201 – 1000 henkilöä ja n 30 % yli 1000.

Tarkasteltavien hankintojen profiili (Liite 3)

Vastausten kattamista hankinnoista enemmistö (73 %) oli erillishankintoja, 14 %:ia samansisältöisenä toistuvia hankintoja ja 12 %:ia osa laajempaa hankintakokonaisuutta.

Vastauksista 47 %:ia liittyi palveluhankintoihin, 27 %:ia rakennusurakoihin ja 26 %:ia tavarahankintoihin.[4]

Vastausten kattamissa hankinnoissa noin puolessa (51 %) oli käytetty hintaa ainoana vertailuperusteena, hieman alle puolessa (45 %) parasta hinta-laatusuhdetta vertailuperusteena sekä noin 6 %:ssa kiinteää hintaa ja vertailua laadulla. Referenssivaatimusta edellytettiin noin puolessa (51 %) vastausten kattamissa hankinnoissa ja yksityiskohtaisia teknisiä ratkaisuja / palvelusuoritteita tai urakkasuunnitelmia n. 40 %:ssa hankinnoista.

[4] Hilmassa koko vuoden 2022 aikana julkaistut ilmoitukset jakautuivat seuraavasti: 51 % liittyi palveluhankintoihin, 27 % tavarahankintoihin ja 22 % rakennusurakoihin. (Hilman vuositilastotiedote 10.3.2023)

Aineiston analyysi

Tulososiossa kyselyaineistosta esitetään vastausten jakaumat kysymyksittäin, esim. osuus hankinnoista, joissa hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu oli markkinoille uusi. Valituista päätuloksista esitetään virhemarginaali 95 %:n luottamusvälillä, mikä tarkoittaa prosenttiosuuksien vaihteluväliä, johon tulos 95 %:n todennäköisyydellä osuu perusjoukossa (eli kaikkien tehtyjen hankintojen osalta, ei ainoastaan kyselyyn vastanneiden osalta). Tällöin voimme sanoa, että otoksen (=kyselyyn vastanneiden) perusteella 95 %:n varmuudella tietty prosenttiosuus (kuten markkinoille uusien ratkaisujen osuus) asettuu tietylle vaihteluvälille perusjoukossa, esim. välille 4–6 % kaikkien kyseisenä ajankohtana eli 1.1.2022 – 30.6.2022 Hilmassa ilmoitettujen hankintojen osalta (ks. lisätietoja virhemarginaalista esim. Taanila 2019).

Esitettyjä päätuloksia esim. markkinoille uusien ratkaisujen osuutta tai kestävyystavoitteita ja kriteereitä sisältävien hankintojen osuutta tarkastellaan suhteessa valittuihin taustamuuttujiin. Käytännössä olemme tarkastelleet esimerkiksi, miten eri hankinnan toteuttaneen organisaation tyyppi (esim. kunta/valtio), tai eri hankintalajit (tavara-, palvelu- tai rakennusurakkahankinnat) ovat yhteydessä markkinoille uusien ratkaisujen osuuksiin eli esimerkiksi tarkastelleet eroja markkinoille uusien ratkaisujen osuuksissa valtion yksiköiden ja kuntien välillä. Tämä on toteutettu ristiintaulukoinnilla ja khiin neliö -testillä. Ryhmien väliset erot määritellään khiin neliö -testin tuloksen perusteella tilastollisesti merkitseviksi perusjoukossa 95 %:n todennäköisyydellä. Tällöin testituloksen p-arvo on pienempi kuin 0,05 (ks. lisätietoja khiin neliö -testistä esim. Heikkilä 2014).

3. Tulokset

Hankintojen valmisteluvaihe

KEINO

Vuoropuhelun hyödyntäminen

Toteutetuista hankinnoista 44 %:iin liittyi teknistä tai markkinavuoropuhelua valmisteluvaiheessa. Valtion yksiköiden tekemistä hankinnoista noin 30 %, kuntien tekemistä hankinnoista noin 40 % ja kuntayhtymien sekä kunnallisten osakeyhtiöiden tekemistä hankinnoista yli 50 % sisälsi vuoropuhelua.

Alle 500 henkilön organisaatioissa alle 40 % kaikista tehdyistä hankinnoista sisälsi vuoropuhelua, kun taas yli 500 henkilön organisaatioissa vähintään noin 50 % hankinnoista sisälsi vuoropuhelua.

Teknisen ja markkinavuoropuhelun käyminen on yleisempää tavara- ja palveluhankintojen valmisteluvaiheessa kuin rakennusurakoiden valmisteluvaiheessa:

Toteutetuista tavarahankinnoista 53 %:iin ja palveluhankinnoista 45 %:iin liittyi vuoropuhelua, kun taas 32 %:a rakennusurakkahankinnoista sisälsi valmisteluvaiheessa vuoropuhelua. (Liite 4)

Tarpeiden kartoitus ja uudet ratkaisut

Kaikista hankinnoista 45 %:ssa kartoitettiin valmisteluvaiheessa tarve ja/tai mahdollisuudet uusiin ratkaisuihin tai niiden kehittämiseen. Valtion yksiköiden hankinnoista 46 %:ssa ja kuntien tekemistä hankinnoista 39 %:ssa kartoitettiin valmisteluvaiheessa tarve/mahdollisuudet uusiin ratkaisuihin tai niiden kehittämiseen.[5]

Uusien ratkaisujen kartoittaminen hankinnan valmisteluvaiheessa on yleisempää palveluhankinnoissa kuin tavara- ja rakennusurakkahankinnoissa:

Toteutetuista palveluhankinnoista 50 %:in osalta, tavarahankinnoista 44 %:in osalta ja rakennusurakkahankinnoista 38 %:in osalta kartoitettiin valmisteluvaiheessa tarve/mahdollisuudet uusiin ratkaisuihin (Liite 5).

[5] Hilma-dataan helmi-maaliskuusta 2022 sisältyvän saman kysymyksen vastausten jakauma eroaa tässä kyselyn tuloksista: Hilma-datasta muodostetussa perusjoukossa 24 %:ssa ja kyselyaineiston kattamista hankinnoista 26 %:ssa oli valmisteluvaiheessa kartoitettu tarve/mahdollisuudet uusiin ratkaisuihin tai niiden kehittämiseen. (Liite 6)

Hankintojen uutuus markkinoille

Kaikista toteutetuista hankinnoista 11 % oli markkinoille uusia (kuvio 1). Otoksen perusteella vaihteluväli 95 %:n todennäköisyydellä perusjoukossa on 9 - 13 %.

Kaikista hankinnoista 6 %:ssa hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu on otettu käyttöön muualla, mutta se ei ole vielä alalla laajasti käytössä. 2 %:ssa hankinnoista kyse oli olennaisesti parannetusta tuotteesta, palvelusta, ratkaisusta tai niiden osasta suhteessa markkinoilla aiemmin olleisiin. 3 %:ssa toteutetuista hankinnoista kyseessä arvioitiin olevan markkinoiden näkökulmasta täysin uusi tuote, palvelu tai ratkaisu, jollaista ei ole aiemmin ollut tarjolla.[6]

6 Hilman tilastokysymysten vastausten perusteella perusjoukossa 3% julkaistuista hankintailmoituksista kohdistui ratkaisuun, jonka arvioitiin ilmoituksen julkaisuvaiheessa olevan uusi markkinoille tai toimialalle. Tämä vastaa kyselyn "Kyllä, täysin uusi" vaihtoehdon osuutta. Hilman ja kyselyn tulokset eivät kuitenkaan ole suoraan vertailukelpoisia, koska kysymysten vastausvaihtoehdot poikkeavat toisistaan ja kysymykset kohdistuvat eri ajankohtaan. Hilman kysymyksessä hankintailmoituksen tekijää pyydetään arvioimaan, onko *tavoiteltava* ratkaisu tai sen osa on markkinoille tai toimialalle uusi , kun taas KEINO-kyselyssä kysytään, oliko *hankittu* tuote, palvelu tai ratkaisu markkinoilla uusi. (Liite 7)

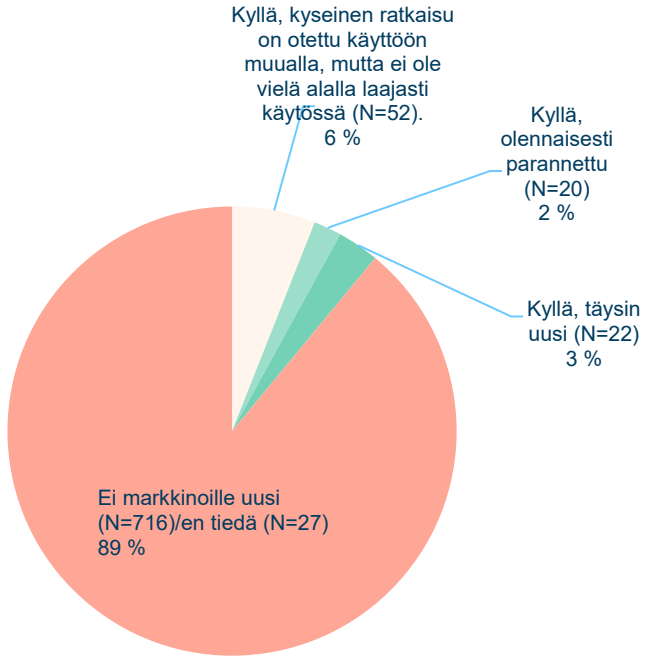

Kuvio 1. Markkinoille uusien ratkaisujen osuus kaikista hankinnoista. Vastausten jakauma kysymykseen: *oliko hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu markkinoilla uusi*? (N=837)

Hankintojen uutuus markkinoille

KEINO

Hankintayksiköt ja hankintalajit

Valtion yksikköjen tai budjettitalouden ulkopuolisten valtion yksikköjen hankinnoista markkinoille uusia ratkaisuja oli 20 %, joista 14 % oli olennaisesti parannettuja tai täysin uusia ratkaisuja markkinoille. Kuntien, kuntayhtymien tai kunnallisten osakeyhtiöiden hankinnoista markkinoille uusia ratkaisuja oli 8 %, joista 2 % oli markkinoiden näkökulmasta olennaisesti parannettuja tai täysin uusia ratkaisuja. Muiden organisaatioiden hankinnoista kohdistui markkinoille uusiin ratkaisuihin 14 %, joista 7 % oli olennaisesti parannettuja tai täysin uusia markkinoille. (Liite 8)

Tavarahankinnoista markkinoille uusia oli 8 %, joista olennaisesti parannettuja tai täysin uusia markkinoiden näkökulmasta 4 % ja leviämään lähteneitä, mutta ei vielä alalla laajassa käytössä olevia 4 % . Palveluhankinnoista markkinoille uusia oli 15 %, joista olennaisesti parannettuja tai täysin uusia markkinoiden näkökulmasta 8 % ja leviämään lähteneitä, mutta ei vielä alalla laajassa käytössä olevia 7 %. Rakennusurakkahankinnoista markkinoille uusia oli 8 %, joista olennaisesti parannettuja tai täysin uusia markkinoiden näkökulmasta 1 % ja leviämään lähteneitä, mutta ei vielä alalla laajassa käytössä olevia 7 %. (Liite 8)

Kaikista markkinoille uusista hankinnoista, joissa ratkaisu on otettu jo käyttöön muualla, mutta se ei ole vielä alalla laajasti käytössä, 17 % oli tavarahankintoja, 54 % palveluhankintoja ja 29 % rakennusurakka-hankintoja. Olennaisesti parannettujen tai täysin uusien ratkaisujen hankinnoista 21 % oli tavarahankintoja, 74 % palveluhankintoja ja 5 % rakennusurakkahankintoja. (Liite 8)

Hankintojen uutuus markkinoille

KEINO

Hankintojen CPV-luokat

Markkinoille olennaisia parannuksia ja täysin uusia ratkaisuja sisältäneet hankinnat painottuvat hankintanimikkeistön CPV-luokista tutkimus-, kehittämis- ja liike-elämän palveluihin, koulutukseen, tietoteknisiin sekä terveys- ja sosiaalipalveluihin. Muualla käyttöön otettujen ratkaisujen leviäminen uusiin kohteisiin näkyy erityisen selvästi rakentamisen ja rakentamiseen liittyvien sekä muiden teknisten asiantuntija-palveluiden hankinnoissa.

Taulukko 1. Uutuus markkinoille hankintanimikkeistön eri luokissa.

CPV-luokitus (osastotaso)	Otettu käyttöön muualla, mutta ei vielä alalla laajasti käytössä (n=52)	Olennaisesti parannettu/täysin uusi tuote, palvelu, ratkaisu tai niiden osa (n=42)
18 - Vaatteet, jalkineet, matkalaukkutuotteet ja tarvikkeet (n=2)	2 %	2 %
32 - Rtv ja viestintä- ja teleliikennelaitteet ja niihin liittyvät laitteet (n=1)	2 %	0 %
33 - Lääketieteelliset laitteet, farmaseuttiset valmisteet yms. (n=3)	4 %	2 %
34 - Kuljetusvälineet ja kuljetuksessa käytettävät aputuotteet (n=7)	8 %	7 %
38 - Laboratoriolaitteet, optiset ja tarkkuuslaitteet (n=3)	4 %	2 %
44 - Rakentamiseen liittyvät rakenteet ja tarvikkeet ja muut tuotteet (n=2)	2 %	2 %
45 - Rakennustyöt (n=17)	27 %	7 %
60 - Kuljetuspalvelut (n=1)	2 %	0 %
63 - Kuljetusten tuki- ja apupalvelut (n=1)	0 %	2 %
65 - Julkinen vesi- ja energiahuolto (n=1)	0 %	2 %
66 - Rahoitus- ja vakuutuspalvelut (n=1)	2 %	0 %
70 - Kiinteistöpalvelut (n=2)	2 %	2 %
71 - Arkkitehti-, rakennus- insinööri- ja tarkastuspalvelut (n=6)	10 %	2 %
72 - Tietotekniset palvelut (n=8)	8 %	10 %
73 - Tutkimus- ja kehityspalvelut ja niihin liittyvät konsulttipalvelut (n=10)	4 %	19 %
77 - Maa- ja metsä-, puutarhatalousalan yms. palvelut (n=2)	4 %	0 %
79 - Liike-elämän palvelut (n=9)	6 %	14 %
80 - Yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen palvelut (n=6)	2 %	12 %
85 - Terveyspalvelut ja sosiaalitoimen palvelut (n=8)	8 %	10 %
90 - Viemäröinti-, jätehuolto- ja puhdistuspalvelut, ympäristöön liittyvät palvelut (n=4)	6 %	2 %
Yhteensä (n=94)	**100 %**	**100 %**

Hankintojen uutuus markkinoille

Vuoropuhelun ja vertailuperusteiden käyttö

Vuoropuhelun hyödyntäminen yleisempää hankinnan kohdistuessa ratkaisuun, joka on markkinoille uusi:

Markkinoilla jo vakiintuneiden ratkaisujen hankinnoista 41 %:iin sisältyi vuoropuhelua hankinnan valmisteluvaiheessa. Hankinnoista, joissa ratkaisu on otettu käyttöön muualla, mutta se ei ole vielä alalla laajasti käytössä 65 %:iin liittyi vuoropuhelua hankinnan valmisteluvaiheessa. Markkinoiden näkökulmasta olennaisesti parannettujen tai täysin uusien ratkaisujen hankinnoista 57 %:iin liittyi vuoropuhelua hankinnan valmisteluvaiheessa. (Liite 9)

Markkinoille uusissa ratkaisuissa käytettiin harvemmin hintaa ainoana vertailuperusteena kuin markkinoilla jo vakiintuneiden ratkaisujen hankinnoissa:

Markkinoilla jo vakiintuneista ratkaisujen hankinnoista 62 %:ssa käytettiin hintaa ainoana vertailuperusteena. Sen sijaan kaikista markkinoiden näkökulmasta uusista hankinnoista, joissa ratkaisu on otettu jo käyttöön muualla, mutta se ei ole vielä alalla laajasti käytössä, 38 %:ssa käytettiin hintaa ainoana vertailuperusteena. Markkinoiden näkökulmasta olennaisesti parannettujen tai täysin uusien ratkaisujen hankinnoista 34 %:ssa käytettiin hintaa ainoana vertailuperusteena (kts. liite 9).

Markkinoille uusien ratkaisujen hankinnoissa käytettiin useammin hinta-laatusuhdetta vertailuperusteena kuin markkinoilla jo vakiintuneiden ratkaisujen hankinnoissa:

Markkinoilla jo vakiintuneista ratkaisujen hankinnoista 56 %:ssa käytettiin hinta-laatusuhdetta vertailuperusteena. Kaikista markkinoiden näkökulmasta uusista hankinnoista, joissa ratkaisu on otettu jo käyttöön muualla, mutta se ei ole vielä alalla laajasti käytössä, 73 %:ssa käytettiin hinta-laatusuhdetta vertailuperusteena. Markkinoiden näkökulmasta olennaisesti parannettujen tai täysin uusien ratkaisujen hankinnoista 81 %:ssa käytettiin hinta-laatusuhdetta vertailuperusteena.

Hankintojen uutuus markkinoille

KEINO

Soveltuvuuskriteerit ja kestävyystavoitteet

Markkinoille uusista hankinnoista, joissa ratkaisu on otettu jo käyttöön muualla, mutta se ei ole vielä alalla laajasti käytössä, 74 %:a sisälsi yksityiskohtaisesti määriteltyjä teknisiä ratkaisuja. Olennaisesti parannettujen ja täysin uusien ratkaisujen hankinnoista 57 %:a sisälsi yksityiskohtaisesti määriteltyjä teknisiä ratkaisuja. Markkinoilla jo vakiintuneiden ratkaisujen hankinnoista 53 %:a sisälsi yksityiskohtaisesti määriteltyjä teknisiä ratkaisuja (kts. Liite 9).

Vastikään leviämään lähteneiden markkinoille vielä uusien ratkaisujen hankintoihin sisältyy useammin kestävyystavoitteita ja -kriteereitä kuin markkinoiden näkökulmasta olennaisesti parannettuihin tai täysin uusiin ratkaisuihin:

Markkinoilla jo vakiintuneista ratkaisujen hankinnoista 26 %:a sisälsi kestävyystavoitteita ja -kriteereitä.

Sen sijaan kaikista markkinoiden näkökulmasta uusista hankinnoista, joissa ratkaisu on otettu jo käyttöön muualla, mutta se ei ole vielä alalla laajasti käytössä, 44 %:a sisälsi kestävyystavoitteita ja -kriteereitä. Markkinoiden näkökulmasta olennaisesti parannettujen tai täysin uusien ratkaisujen hankinnoista 14%:a sisälsi kestävyystavoitteita ja -kriteereitä.

Taulukko 2. Hankinnan uutuus ja kestävyystavoitteet.

Sisältyikö hankintaan kestävyystavoitteita ja -kriteereitä? (N=833)		
Onko ratkaisu markkinoille uusi	Kyllä %	Ei %
Ei (N=739)	26	74
Kyllä, mutta ei ole vielä laajasti käytössä (N=52)	44	56
Kyllä, olennaisesti paranneltu tai täysin uusi (N=42)	14	86
χ^2=11,795, p=0,003		

Hankintojen uutuus organisaatiolle

Kaikista hankinnoista organisaatiolle uusia tuotteita, palveluita tai ratkaisuja oli 33 %. Otoksen perusteella vaihteluväli 95 %:n todennäköisyydellä perusjoukossa on 30 - 36 %.

20 % hankinnoista kohdistui tuotteeseen, palveluun tai ratkaisuun, joka oli olennainen parannus suhteessa aiemmin organisaatiossa käytössä olleisiin. 13 % hankituista tuotteista tai palveluista oli täysin uusia ja organisaatiolla ei ollut kokemusta vastaavasta hankinnasta.[7]

Organisaatiolle uusista hankinnoista myös markkinoille uusia oli noin kolmasosa (kuvio 2), mutta kaikista hankinnoista markkinoille uusia oli 11 % kuten edellä sivulla 14 todettiin.

[7] Hilman tilastokysymysten vastausten perusteella perusjoukossa 11 % ja kyselyaineistossa 15 % julkaistuista hankintailmoituksista kohdistui ratkaisuun, jonka arvioitiin ilmoituksen julkaisuvaiheessa olevan ostajalle uusi. Hilman ja kyselyn tulosten suoraa vertailua vaikeuttavat kuitenkin samat tekijät kuin ratkaisujen uutuutta markkinoille selvittävien kysymysten kohdalla: kysymysten vastausvaihtoehdot poikkeavat toisistaan ja kysymykset kohdistuvat eri ajankohtaan. (Liite 10)

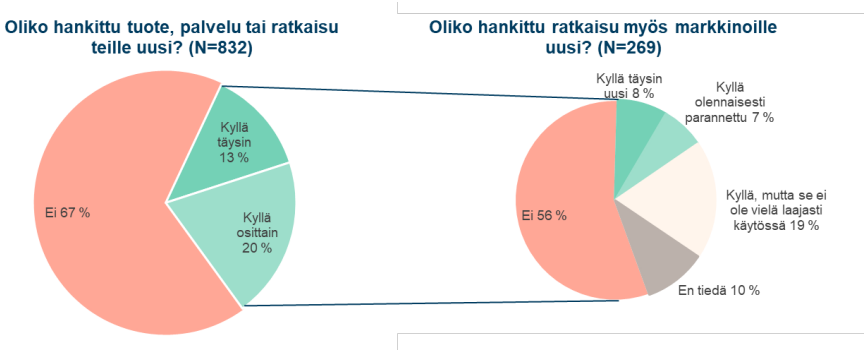

Kuvio 2. Hankintaorganisaatiolle uusien ratkaisujen osuus kaikista hankinnoista ja yhteys uutuuteen markkinoilla.

Hankintaorganisaatiolle uutta hankintamenettelyä tai toimintamallia oli käytetty 3 %:ssa kaikista hankinnoista . Otoksen perusteella vaihteluväli 95 %:n todennäköisyydellä perusjoukossa on 2 - 4 %. Uutta hankintamenettelyä tai toimintamallia käyttäneistä hankinnoista 70 %:ssa valmistelu-vaiheeseen liittyi teknistä tai markkinavuoro-puhelua.

Hankintojen uutuus organisaatiolle

KEINO

Hankintayksiköt ja hankintalajit

Valtion yksikköjen hankinnoista 39 % ja budjettitalouden ulkopuolisista valtion yksiköiden hankinnoista 50 % oli hankkivalle organisaatiolle osittain tai täysin uusia ratkaisuja. Kuntien hankinnoista 26 % ja kuntayhtymien 37 % oli organisaatiolle osittain tai täysin uusia. (Liite 11)

Alle 200 henkilön kokoiset organisaatiot hankkivat harvemmin itselleen uusia tuotteita/ratkaisuja kuin tätä suuremmat organisaatiot:

Alle 200 henkilön kokoisten organisaatioiden hankinnoista noin neljännes (26 %) oli osittain tai täysin uusia organisaatiolle. Tätä suurempien organisaatioiden hankinnoista osittain tai täysin uusia tuotteita, palveluja tai ratkaisuja organisaatiolle oli yli kolmasosa (36-37%) hankinnoista. (Liite 11)

Rakennusurakkahankinnat ovat tavara- ja palveluhankintoja harvemmin organisaatiolle uusia:

Kaikista tavarahankinnoista 38 %, palvelu-hankinnoista 35 % ja rakennusurakka-hankinnoista 24 % oli hankkivalle organisaatiolle osittain tai täysin uusia. (Liite 11)

Hankintojen uutuus organisaatiolle

KEINO

Vuoropuhelu valmisteluvaiheessa

Organisaatiolle osittain tai täysin uusien tuotteiden, palvelujen tai ratkaisujen hankintaan liittyi valmisteluvaiheessa vuoropuhelua huomattavasti useammin kuin hankinnoissa, jotka kohdistuivat aiemmin käytössä olleeseen ratkaisuun:

66 %:iin osittain uuden ja 54 %:iin täysin uuden ratkaisun hankintaan liittyi vuoropuhelua valmisteluvaiheessa. Hankinnan kohdistuessa organisaatiossa aiemmin käytössä olleeseen ratkaisuun vain 36 %:iin liittyi vuoropuhelua valmisteluvaiheessa. (Liite 12)

Vertailuperusteet ja yksityiskohtaiset määrittelyt

Organisaatiolle osittain tai täysin uusien tuotteiden, palvelujen ja ratkaisujen hankinnoista noin puolessa hinta oli ainoa vertailuperuste, kun taas muista hankinnoista 63 %:ssa hinta oli ainoa vertailuperuste.

Organisaatiolle osittain tai täysin uusien tuotteiden, palvelujen ja ratkaisujen hankinnoista noin 2/3:sta käytettiin hinta-laatusuhdetta vertailuperusteena. Muista hankinnoista 55 %:ssa hinta-laatusuhde toimi vertailuperusteena. (Liite 12)

Organisaatiolle täysin tai osittain uusiin hankintoihin sisältyi yksityiskohtaisia teknisiä määrittelyjä useammin kuin hankinnan kohdistuessa organisaatiossa jo aiemmin käytössä olleeseen ratkaisuun:

Organisaatiolle osittain uusien tuotteiden, palvelujen ja ratkaisujen hankinnoista noin 66 % ja täysin uusien ratkaisujen hankinnoista 56 % sisälsi yksityiskohtaisia teknisiä määrittelyjä. Muista hankinnoista 51 % sisälsi yksityiskohtaisia teknisiä määrittelyjä.

Uusiin ratkaisuihin kannustavat elementit hankinnassa

KEINO

Kehitystyö ja immateriaalioikeudet

Hankintasopimuksen puitteissa kehitystyötä sisältyi 7 %:iin (N=59) hankinnoista (otoksen perusteella vaihteluväli 95 %:n todennäköisyydellä perusjoukossa on 5-9 %).

Kaikista valtion yksikön tai valtiontalouden ulkopuolisen valtion yksikön toteuttamista hankinnoista 13 % sisälsi kehitystyötä. Kaikista kunnan, kuntayhtymän tai kunnallisen osakeyhtiön toteuttamista hankinnoista 6 % sisälsi kehitystyötä. Tavarahankinnoista 8 %, palveluhankinnoista 9 % ja rakennusurakoista 3 % sisälsi kehitystyötä.

Hankitun ratkaisun uutuus yhteydessä kehitystyön sisältymiseen hankintasopimukseen:

Jo aiemmin organisaatioissa käytössä olleiden ratkaisujen hankinnoista 3 % sisälsi kehitystyötä. Sen sijaan kaikista organisaation näkökulmasta olennaisesti parannettujen ratkaisujen hankinnoista 14 % ja täysin uusien ratkaisujen hankinnoista 17 % sisälsi kehitystyötä (Liite 13).

Kehitystyötä sisältäneistä hankinnoista 34 %:ssa tilaaja sai kaikki immateriaalioikeudet, 32 %:ssa toimittaja sai immateriaalioikeudet, 15 %:ssa oikeudet jaettiin tilaajan ja toimittajan kesken, 15 %:ssa tulokset jaettiin avoimesti muiden hyödynnettäväksi ja 4 %:ssa immateriaali-oikeudet jaettiin muilla tavoin (Liite 14).

Valmisteluvaiheen vuoropuhelu yleisempää kehitystyötä sisältäneissä hankinnoissa:

Kehitystyötä sisältäneissä hankinnoissa 68 %:ssa käytettiin valmisteluvaiheessa vuoropuhelua. Muissa hankinnoissa 42 %:ssa käytettiin valmisteluvaiheessa vuoropuhelua.

Uuden ratkaisun kehittämiseen tai kokeiluihin liittyvää yhteistyötä (tutkimushanke, pilotointi yms.) ennen hankintaa oli 5 %:ssa (N=40) kaikista hankinnoista (Liite 15).

Uusiin ratkaisuihin kannustavat elementit hankinnassa

KEINO

Sopimuskannustimet

Sopimuskannustimien käyttö hankinnoissa harvinaista:

Tulos- ja vaikuttavuuslähtöisiä sopimuskannustimia liittyi 3 %:iin (N=23) kaikista hankinnoista (otoksen perusteella vaihteluväli 95 %:n todennäköisyydellä perusjoukossa 2-4 %).

Palveluhankinnoista 5 % ja rakennusurakka-hankinnoista 2 % sisälsi tulos- tai vaikuttavuuslähtöisiä sopimuskannustimia. Tavarahankintoihin ei sisältynyt tulos- tai vaikuttavuuslähtöisiä kannustimia.

Taulukko 3. Sopimuskannustimien käyttö hankinnoissa hankintalajeittain.

Sisältyikö tulos- tai vaikuttavuuslähtöisiä sopimuskannustimia? (N=836)		
Hankinnan laji	Kyllä (%)	Ei (%)
Tavarahankinnat (N=215)	0	100
Palveluhankinnat (N=394)	5	95
Rakennusurakkahankinnat (N=227)	2	98
χ^2=11,201, p=0,004		

Innovatiivisten hankintojen vaikutukset

Hankintojen uutuus ja vaikutukset

Organisaatiolle uusista tai uutta hankintatapaa käyttäneistä hankinnoista 74 %:lla oli positiivisia vaikutuksia (merkittävä/pieni parannus) palveluiden laatuun, 71 %:lla oli positiivisia vaikutuksia toiminnalle asetettujen vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseen, 54 %:lla positiivisia vaikutuksia kustannustasoon tai tuottavuuteen, 44 %:lla positiivisia ympäristövaikutuksia ja 43 %:lla positiivisia sosiaalisia vaikutuksia.

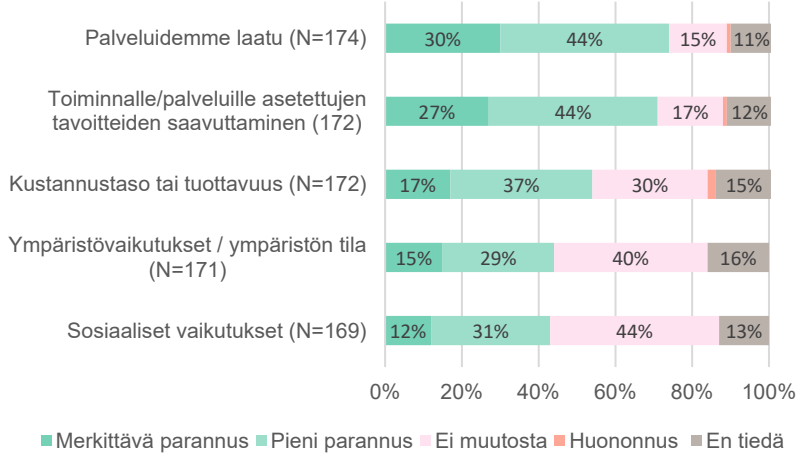

Kuvio 3. Organisaatiolle uusien tai uutta hankintatapaa käyttäneiden hankintojen arvioidut vaikutukset suhteessa aiemmin käytössä olleisiin tai toimialalle tyypillisiin ratkaisuihin.

Innovatiivisten hankintojen vaikutukset

KEINO

Kehitystyön sisältyminen organisaatiolle uusiin tai uutta hankintatapaa käyttäneisiin hankintoihin on positiivisesti yhteydessä palveluiden laatuun ja toiminnalle asetettujen vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseen (kts. liite 16).

Organisaatiolle uusilla tai uutta hankintatapaa käyttäneillä tavara- ja rakennusurakkahankinnoilla oli useammin positiivinen vaikutus ympäristön tilaan kuin palveluhankinnoilla:

Kaikista organisaatiolle uusista tai uutta hankintatapaa käyttäneistä rakennusurakka-hankinnoista 73 % ja tavarahankinnoista 62 % arvioitiin parantavan merkittävästi tai vähän ympäristön tilaa suhteessa aiemmin käytössä olleisiin tai toimialalle tyypillisiin ratkaisuihin.

Kaikista organisaatioille uusista tai uutta hankintatapaa käyttäneistä palveluhankinnoista 40 % arvioitiin parantavan merkittävästi tai vähän ympäristön tilaa. (Taulukko 4)

Taulukko 4. Organisaatiolle uusien ratkaisujen/ uutta hankintatapaa käyttäneiden hankintojen ympäristövaikutukset hankintalajin mukaan

Vaikutus: ympäristövaikutukset/ympäristön tila (N=143)			
Hankinnan laji	Merkittävä parannus (%)	Pieni parannus (%)	Ei muutosta (%)
Tavarahankinnat (N=37)	27	35	38
Palveluhankinnat (N=80)	11	29	60
Rakennusurakkahankinnat (N=26)	23	50	27
χ^2=12,339, p=0,015			

Innovatiivisten hankintojen vaikutukset

KEINO

Sosiaaliset vaikutukset ja vuoropuhelun käyminen

Kaikista organisaatiolle uusista vuoropuhelua sisältäneistä hankinnoista 55 %:lla oli positiivisia vaikutuksia sosiaaliseen vaikuttavuuteen, kun taas vuoropuhelua sisältämättömistä organisaatiolle uusista hankinnoista 44 %:lla oli positiivisia vaikutuksia sosiaaliseen vaikuttavuuteen (liite 17).

Vaikutukset ja kestävyystavoitteet hankinnassa

Kestävyystavoitteiden ja –kriteerien sisältyminen hankintaan yhteydessä organisaatioille uuden ratkaisun arvioituihin vaikutuksiin ympäristön tilan ja kustannustason/tuottavuuden kannalta (liite 17):

Kaikista organisaatiolle uusista kestävyystavoitteita ja -kriteereitä sisältävistä hankinnoista 74 %:lla oli positiivisia ympäristövaikutuksia tai ne paransivat ympäristön tilaa. Organisaatiolle uusilla hankinnoilla, joihin ei sisältynyt kestävyystavoitteita /-kriteereitä 36 %:lla arvioitiin olevan positiivisia ympäristövaikutuksia tai parannuksia ympäristön tilaan.

Kaikista organisaatiolle uusista kestävyystavoitteita ja -kriteereitä sisältävistä hankinnoista 75 %:lla oli positiivisia vaikutuksia kustannustasoon tai tuottavuuteen. Kestävyystavoitteita tai -kriteereitä sisältämättömistä organisaatiolle uusista hankinnoista 57 %:lla oli positiivisia vaikutuksia kustannustasoon tai tuottavuuteen.

Hankintojen kestävyys

Hankinnoista 26 %:iin sisältyi kestävyystavoitteita ja kriteereitä. Otoksen perusteella vaihteluväli 95 %:n todennäköisyydellä perusjoukossa on 23 - 29 %.

Yleisimmin tavoitteet ja kriteerit liittyvät päästöjen vähentämiseen, energiatehokkuuden parantamiseen ja uusiomateriaalien käyttöön ja kierrätykseen. Hankinnoissa oli asetettu harvemmin tavoitteita ja kriteereitä reilun kaupan edistämisen ja työllisyysmahdollisuuksien edistämisen suhteen. (Kuvio 3)

Kestävyystavoitteiden todentamista joko 3. osapuolen todistuksella tai tarjoajan omalla todentamisella vaaditaan yleisimmin silloin kun kestävyyskriteerit liittyvät päästöjen vähentämiseen ja energiatehokkuuden parantamiseen (kuvio 4).

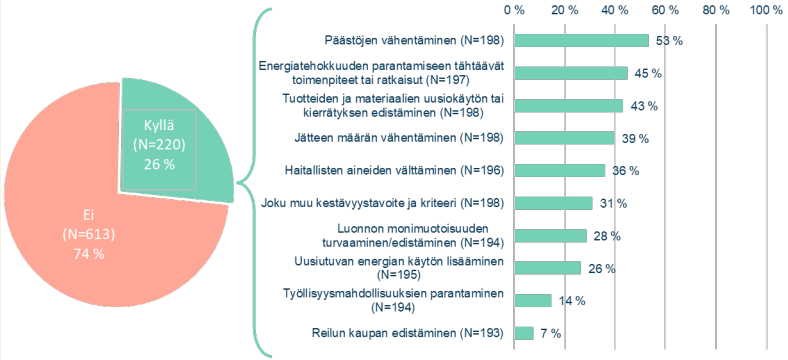

Kuvio 3. Kestävyystavoitteet ja -kriteerit hankinnoissa. HUOM! N=vastaajat yhteensä, prosenttiosuus ”kyllä” vastauksille,

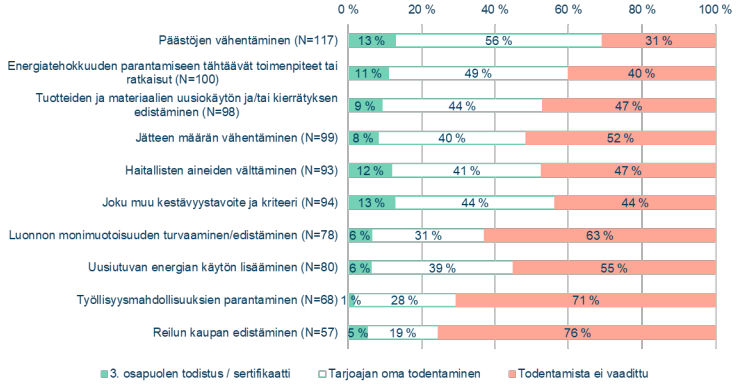

Kuvio 4. Kestävyystavoitteiden ja -kriteerien todentaminen hankinnoissa.

Hankintojen kestävyys

KEINO

Kestävyystavoitteet ja hankintayksiköt

Valtion yksiköiden ja valtion budjettitalouden ulkopuolisten valtion yksiköiden tekemistä hankinnoista 25 % sisälsi kestävyystavoitteita ja -kriteereitä. Kuntien tekemistä hankinnoista 29 % sisälsi kestävyystavoitteita ja -kriteereitä. Seurakuntien hankinnoista 52 % (Huom! N=21) sisälsi kestävyystavoitteita ja kriteereitä. (Taulukko 5)

Taulukko 5. Organisaatiotyyppi ja kestävyystavoitteiden ja –kriteerien sisältyminen hankintaan.

Sisältyikö hankintaan kestävyystavoitteita/-kriteereitä? (N=831)		
Organisaatiotyyppi	Kyllä (%)	Ei (%)
Valtion yksikkö (N=138)	25	75
Valtion budjettitalouden ulkopuolinen valtion yksikkö (esim. valtion osakeyhtiö) (N=28)	25	75
Kunta (N=312)	29	71
Kuntayhtymä (N=92)	23	77
Kunnallinen osakeyhtiö (N=87)	32	68
Seurakunta (N=21)	52	48
Muu, mikä? (N=153)	19	81
χ^2=144,753, p=0,022		

Yleisimmin kestävyystavoitteita ja -kriteereitä hankintoihinsa sisällyttävät 501 – 1000 henkilön kokoiset organisaatiot ja harvimmin yli 5000 henkilön kokoiset organisaatiot:

Kaikista 501 – 1000 henkilön kokoisten organisaatioiden tekemistä hankinnoista yli 40 % sisälsi kestävyys-tavoitteita ja -kriteereitä. Sen sijaan kaikista alle 500 henkilön kokoisten organisaatioiden sekä 1001 – 5000 henkilön kokoisten organisaatioiden tekemistä hankinnoista noin neljännes sisälsi kestävyystavoitteita ja -kriteereitä. Yli 5000 henkilön kokoisten organisaatioiden hankinnoista 18 % sisälsi kestävyystavoitteita ja -kriteereitä.

Hankintojen kestävyys

Kestävyystavoitteet ja ratkaisun uutuus

Ratkaisun uutuus organisaatiolle

Kaikista kestävyystavoitteita ja -kriteereitä sisältävistä hankinnoista 62 % oli organisaatiolle aiemmin käytössä olleiden tuotteiden, palvelujen tai ratkaisujen hankintoja, 27 % oli organisaatiolle osittain ja 11 % täysin uusien ratkaisujen hankintoja. (Liite 18)

Organisaatiolla aiemmin käytössä olleiden tuotteiden, palvelujen tai ratkaisujen hankinnoista 24 %:ia sisälsi kestävyystavoitteita ja -kriteereitä. Organisaatiolle osittain uusista hankinnoista 37 %:ia ja täysin uusista hankinnoista 22 % sisälsi kestävyystavoitteita ja -kriteereitä.

Ratkaisun uutuus markkinoille

Kaikista kestävyystavoitteita ja -kriteereitä sisältävistä hankinnoista markkinoille uusia oli yhteensä 13 %. Markkinoiden näkökulmasta uusia hankintoja, joissa ratkaisu on otettu jo käyttöön muualla, mutta joka ei ole vielä alalla laajasti käytössä oli 10 % ja olennaisesti parannettuja tai täysin uusia markkinoiden näkökulmasta oli 3 %. (Liite 18)

Hankinnoista, jotka eivät sisältäneet kestävyystavoitteita ja -kriteereitä markkinoille uusia oli 11 %. Näistä markkinoiden näkökulmasta uusia hankintoja, joissa ratkaisu on otettu jo käyttöön muualla, mutta joka ei ole vielä alalla laajasti käytössä oli 5 % ja olennaisesti parannettuja tai täysin uusia markkinoiden näkökulmasta oli 6 %.

Hankintojen kestävyys

KEINO

Kestävyystavoitteet ja hankintalajit (Liite 19)

Kestävyystavoitteet yleisempiä rakennusurakka- ja tavarahankinnoissa:

Kaikista rakennusurakoista 32 %:iin ja tavara-hankinnoista 30 %:iin sisältyi kestävyystavoitteita ja -kriteereitä. Palveluhankinnoista 22%:iin sisältyi kestävyystavoitteita ja –kriteereitä.

Päästöjen vähentämistavoite/-kriteeri sisältyy useammin palveluhankintaan:

Kestävyystavoitteita ja -kriteereitä sisältävistä palveluhankinnoista 63 %, tavarahankinnoista 51 % ja rakennusurakoista 42 % sisälsi päästöjen vähentämisen tavoitteen/kriteerin.

Tuotteiden ja materiaalien uusiokäytön tai kierrätyksen edistämisen tavoite yleisin rakennusurakoissa:

Kestävyystavoitteita ja -kriteereitä sisältävistä rakennusurakkahankinnoista 56 % sisälsi tuotteiden ja materiaalien uusiokäytön tai kierrätyksen edistämisen tavoitteen/kriteerin. Kestävyystavoitteita ja -kriteereitä sisältävissä tavarahankinnoista 41 % ja palveluhankinnoista 33 %:a sisälsi tuotteiden ja materiaalien uusiokäytön tai kierrätyksen edistämisen tavoitteen/kriteerin.

Jätteen määrän vähentämistä ja haitallisten aineiden välttämiset koskevat tavoitteet/kriteerit yleisempiä rakennusurakoissa:

Kaikista kestävyystavoitteita ja -kriteereitä sisältävistä rakennusurakkahankinnoista 50 %, tavarahankinnoista 44 % ja palveluhankinnoista 27 sisälsi jätteen määrän vähentämisen tavoitteen/kriteerin. Lisäksi kaikista kestävyystavoitteita ja -kriteereitä sisältävistä rakennusurakkahankinnoista 48 %, tavarahankinnoista 39 % ja palveluhankinnoista 23 % sisälsi haitallisten aineiden välttämisen tavoitteen/kriteerin.

Hankintojen kestävyys

KEINO

Ympäristömerkin kriteerien käyttö (Liite 20)

Kaikista hankinnoista 5 %:ssa käytettiin ympäristömerkin kriteereitä. Ympäristömerkin kriteerien käyttö oli hieman yleisempää kuntien, kuntayhtymien ja kunnallisten osakeyhtiöiden hankinnoissa (7 %) verrattuna valtion yksiköiden ja budjettitalouden ulkopuolisten valtion yksiköiden tekemiin hankintoihin (2 %).

Hankintalajeittain tarkasteltuna ympäristömerkin kriteerien käyttäminen on yleisempää tavarahankinnoissa kuin palvelu- tai rakennusurakka-hankinnoissa: tavarahankinnoista 11 %:ssa, palveluhankinnoista 3 %:ssa ja rakennusurakoista 4 %:ssa käytettiin ympäristömerkin kriteereitä.

Ympäristömerkin kriteereitä käyttäneistä hankinnoista 72 %:ssa käytiin valmisteluvaiheessa vuoropuhelua, kun taas muissa hankinnoissa 40 %:ssa käytiin valmisteluvaiheessa vuoropuhelua.

4. Yhteenveto

Yhteenveto

Innovatiivinen hankinta – ratkaisun uutuus

Innovatiivisten hankintojen osuus vastausjoukossa vaihtelee käytetyn määritelmän mukaan (kts. Kuvio 5). Kaikista hankinnoista 11 % (vaihteluväli 95 %:n todennäköisyydellä perusjoukossa 9 - 11 %) oli uusia markkinoille. 5 %:ssa hankinnoista ratkaisun arvioitiin olevan täysin uusi tai merkittävä parannus markkinoille. 6 %:ssa hankinnoista kyse oli uusien ratkaisujen leviämisestä - hankittu ratkaisu ei ollut vielä laajasti käytössä alalla.

Organisaatiolle uusia ratkaisuja oli 33 % kaikista hankinnoista. Otoksen perusteella vaihteluväli 95 %:n todennäköisyydellä perusjoukossa on 30 - 36 %.

Hankitulla uudella ratkaisulla (tässä uusi ratkaisu tai hankintamalli tilaajalle) arvioidaan olevan myönteinen vaikutus erityisesti hankintaorganisaation palveluiden laatuun ja toiminnalle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Vaikutusta vahvistaa kehitystyön sisältyminen hankintaan.

Kestävyystavoitteet ja –kriteerit hankinnoissa

Kestävyystavoitteita tai –kriteereitä sisälsi 26 % kaikista hankinnoista (vaihteluväli 95 %:n todennäköisyydellä perusjoukossa 23 - 29 %).

Hankinnoissa käytetyt kestävyystavoitteet ja -kriteerit liittyivät yleisimmin päästöjen vähentämiseen, energiatehokkuuden parantamiseen sekä tuotteiden ja materiaalien uusiokäyttöön ja kierrätykseen.

Kestävyystavoitteiden käyttö oli rakennusurakoissa ja tavarahankinnoissa yleisempää kuin palveluhankinnoissa.

Ympäristömerkin kriteereitä käytettiin 5 %:ssa hankintoja, hieman yleisemmin kunta- kuin valtiosektorin organisaatioiden tekemissä hankinnoissa.

...

Kuvio 5. Innovatiivisten hankintojen osuus kaikista hankinnoista

KEINO

Hankitun tuotteen, palvelun tai ratkaisun uutuus

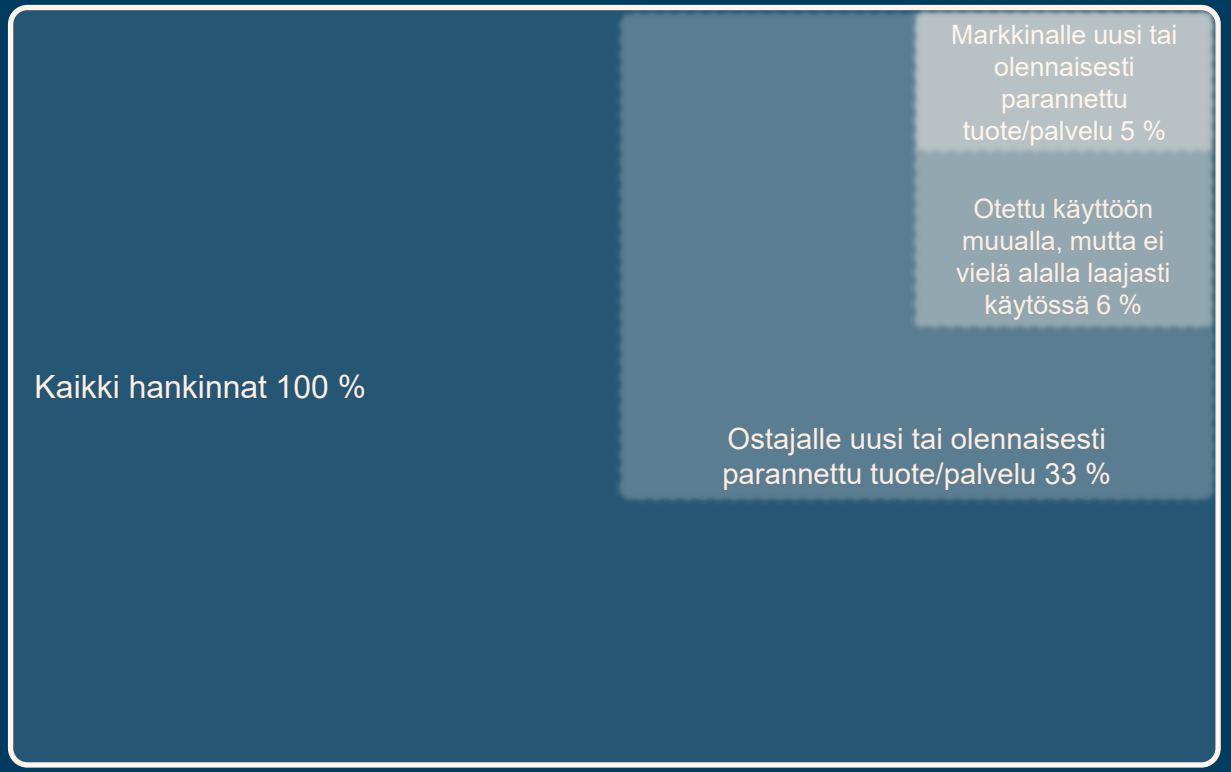

Lähteet

Alhola, K. & Kaljonen, M. (2017) Kestävät julkiset hankinnat – nykytila ja kehittämisehdotuksia. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 32/ 2017.

European Commission, Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology (2021) The strategic use of public procurement for innovation in the digital economy : final report, Publications Office. https://data.europa.eu/doi/10.2759/936544

Hankintailmoitusten lukumäärä Hilmassa nousi vuonna 2022. Hilma, Tiedotteet 10.3.2023.

Heikkilä, T. (2014). Tilastollinen tutkimus. Edita Publishing, Helsinki.

Merisalo, M., Oksanen, J., Valovirta, V. & Pihlajamaa, M. (2022) Innovatiivisten julkisten hankintojen yhteiskunnallisten ja yritysvaikutusten skaalautuminen. Business Finland, Policy Brief No. 6/2022.

Taanila, A. (2019). Prosenttiosuuden luottamusväli. Saatavilla https://tilastoapu.wordpress.com/2013/02/02/prosenttiosuuden-luottamusvali/.

Valovirta, V., Alhola, K., Leväsluoto, J., Nissinen, A., Oksanen, J., Pelkonen, A. ja Turtonen, A. (2017) Innovatiiviset julkiset hankinnat – määrittely, mahdollisuudet ja mittaaminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 82/2017.

Raportin liitteet

LIITE 1/1. Perusjoukon ja kyselyaineiston vertailu

KEINO

Kyselyllä kerätyn aineiston edustavuutta suhteessa perusjoukkoon arvioitiin tarkastelemalla valittujen Hilma-rekisteriaineiston muuttujien osuuksien jakautumista perusjoukossa ja kyselyaineistossa.

Kyselyvastausten jakauma hankintailmoituksessa käytetyn lomaketyypin mukaan on yhteneväinen perusjoukon kanssa: molemmissa tapauksissa kansallinen hankintailmoitus on yleisin lomaketyyppi (57 % perusjoukosta ja 55 % kyselyaineistosta), toiseksi yleisin on EU-kynnysarvon ylittävä hankintailmoitus (31 % sekä perusjoukosta että kyselyaineistosta) ja kolmanneksi käytetyin EU-kynnysarvon ylittävä SOTE ja erityiset palvelut – lomaketyyppi (6 % perusjoukosta ja 8 % kyselyaineistosta).

Puitejärjestelyn ja dynaamisen hankintajärjestelmän käyttö hankinnassa oli yhtä yleistä perusjoukkoon ja kyselyaineistoon kuuluvissa hankinnoissa: puitejärjestelyjä oli 14 % ja dynaamista hankintajärjestelmää käyttäviä 1 % hankinnoista.

Perusjoukossa hankintailmoitusten määrä per hankintaorganisaatio (rajaus y-tunnuksella) vaihtelee 1-239 välillä ja julkaistujen ilmoitusten lukumäärällä 25 aktiivisinta organisaatiota kattaa 34 % kaikista Hilman hankintailmoituksista tarkasteluajanjaksolla. Kyselyaineistossa yksilöityihin hankintoihin liittyvien vastausten lukumäärä per organisaatio vaihtelee 1-56 välillä. Ne 25 organisaatiota, joista vastauksia saatiin eniten, kattavat 36 % kaikista vastauksista. Perusjoukon 25:stä eniten hankintailmoituksia julkaisseesta hankintaorganisaatiosta kyselyyn ei saatu yhtään vastausta kolmesta organisaatiosta.

LIITE 1/2. Perusjoukon ja kyselyaineiston vertailu

KEINO

Yhteinen hankintanimikkeistö (CPV-koodit

Hankinnan kohteen kuvaamiseen hankintailmoituksissa käytettävät yhteisen hankintanimikkeistön CPV-koodit jakautuvat kyselyaineistossa samansuuntaisesti kuin perusjoukossa. Taulukossa 1 näkyvät viisitoista yleisintä CPV-koodiluokkaa kattavat 83 % aineiston ja 82 % perusjoukon hankinnoista (taulukko 1).

Perusjoukon ilmoituksista 35 % ja aineistosta 29 % liittyy rakennustyöt luokkaan. Arkkitehti-, insinööri- ja tarkistuspalvelut ovat toiseksi yleisin luokka (perusjoukko 8 %, aineisto 7 %). Terveys- ja sosiaalipalvelut sekä lääketieteelliset laitteet, lääkkeet ja hygieniaan liittyvät tuotteet muodostavat molemmat noin 5 % perusjoukosta ja aineistosta. Seuraavaksi yleisimpiä ovat liike-elämän palvelut, tietotekniset palvelut sekä jätehuolto- ja ympäristöpalvelut.

Taulukko 1. Perusjoukon ja kyselyaineiston pääasialliset CPV-koodit, 15 yleisintä.

Pääasialliset CPV-koodit 2-numerotasolla	Perusjoukko % (N=7242)	Aineisto % (N=837)
Rakennustyöt	35 %	29 %
Arkkitehti-, rakennus- insinööri- ja tarkastuspalvelut	8 %	7 %
Terveyspalvelut ja sosiaalitoimen palvelut	5 %	5 %
Lääketieteelliset laitteet, farmaseuttiset valmisteet ja hlökoht. hygieniaan liittyvät tuotteet	5 %	4 %
Liike-elämän palvelut	4 %	6 %
Tietotekniset palvelut	4 %	4 %
Viemäröinti-, jätehuolto- ja puhdistuspalvelut, ympäristöön liittyvät palvelut	4 %	5 %
Kuljetuspalvelut	3 %	4 %
Kuljetusvälineet ja kuljetuksessa käytettävät aputuotteet	3 %	5 %
Huonekalut, sisustustavarat, kodinkoneet ja laitteet ja puhdistustuotteet	2 %	3 %
Tutkimus- ja kehityspalvelut ja niihin liittyvät konsulttipalvelut	2 %	3 %
Korjaus- ja huoltopalvelut	2 %	2 %
Laboratoriolaitteet, optiset ja tarkkuuslaitteet	2 %	3 %
Yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen palvelut	2 %	3 %
Teollisuuskoneet	2 %	1 %

LIITE 1/3. Perusjoukon ja kyselyaineiston vertailu

KEINO

Hilman hankintailmoitusten tilastokysymykset

Tällä sivulla tarkastellaan Hilma-järjestelmään helmikuussa 2022 lisättyjen ekologista ja sosiaalista kestävyyttä sekä uusien ratkaisujen huomiointia koskevien kysymysten vastausjakaumien profiilia perusjoukon ja kyselyaineiston välillä.

Hankinnan valmisteluvaiheessa tarve ja/tai mahdollisuudet uusiin ratkaisuihin tai niiden kehittämiseen oli kartoitettu 24 %:ssa perusjoukon ja 26 % aineiston hankinnoista. Hankinnalla tavoiteltava ratkaisu tai sen osa arvioitiin ostajalle uudeksi 12 %:ssa perusjoukon ja 17 %:ssa kyselyaineiston hankintailmoituksista. Vastaavasti tavoiteltavan ratkaisun tai sen osan markkinoille tai toimialalle uudeksi ilmoitti 3 % perusjoukon ja 4 % kyselyaineiston hankinnoista Hilma-ilmoituslomakkeella.

Perusjoukon hankinnoista 45 % ja kyselyaineiston kohdalla 47 % edisti ainakin yhtä ekologisen kestävyyden teemaa (energiatehokkuus, vähähiilisyys, kiertotalous, luonnon monimuotoisuus, kestävä ruokajärjestelmä) tai hankinnassa käytettiin Motivan, ympäristömerkkien tai EU GPP kriteerejä.

Vastuullisuuden vähimmäisvaatimuksia (code of conduct) käytettiin 20 %:ssa perusjoukon ja 21 %:ssa aineiston hankinnoista. Vajaa puolet vastasi 'kyllä' (perusjoukko 44 % ja aineisto 45 %) kysymykseen *'Tämä hankinta edistää oikeudenmukaisia työoloja'*. Työllistämisehto sisältyi vain pieneen osaan hankinnoista (2 % perusjoukosta ja aineistosta).

Pienten ja keskisuurten yritysten osallistumismahdollisuudet oli huomioitu suuressa osassa hankintoja niin perusjoukossa (80 %) kuin kyselyaineistossa (83 %).

LIITE 2. Vastaajatahojen profiili

KEINO

Vastaajan organisaation tyyppi	Lkm	%
Valtion yksikkö	138	16,5
Valtion budjettitalouden ulkopuolinen valtion yksikkö	28	3,3
Kunta	313	37,4
Kuntayhtymä	92	11
Kunnallinen osakeyhtiö	88	10,5
Seurakunta	21	2,5
Muu, mikä?	155	18,5
Tieto puuttuu	2	0,2
Yhteensä	**837**	**100**

Vastaajan organisaation koko	Lkm	%
alle 200	321	38,4
201-500	138	16,5
501-1000	118	14,1
1001-5000	178	21,3
yli 5000	79	9,4
Tieto puuttuu	3	0,4
Yhteensä	**837**	**100**

Organisaation yhteys julkisiin hankintoihin	Lkm	%
Teemme hankintoja organisaatiomme palvelutehtävän tarpeisiin	613	73,2
Teemme keskitettynä hankintayksikkönä hankintoja	137	16,4
Teemme hankintoja julkisorganisaatioiden yhteisenä hankintatoimena (esim. Hansel, Sansia, Tuomi Logistiikka)	52	6,2
Olemme julkista hankintayksikköä avustava konsultti (esim. lakiasiaintoimisto)	11	1,3
Muu, mikä?	20	2,4
Tieto puuttuu	4	0,5
Yhteensä	**837**	**100**

LIITE 3. Kyselyn kohteena olevien hankintojen profiili

KEINO

Vastatun hankinnan hankintalaji

Hankintalaji	Lkm	%
Tavarahankinnat	215	25,7
Palveluhankinnat	394	47,1
Rakennusurakkahankinnat	227	27,1
Tieto puuttuu	1	0,1
Yhteensä	**837**	**100**

Hankinta osana kokonaisuutta

Hankinta osana kokonaisuutta	Lkm	%
Osa laajempaa hankintakokonaisuutta	101	12,1
Samansisältöisenä toistuva hankinta (esim. alueittaiset palvelusopimukset)	118	14,1
Erillinen hankinta	617	73,3
Tieto puuttuu	1	0,1
Yhteensä	**837**	**100**

Hankinnoissa käytetyt vertailuperusteet/soveltuvuuskriteerit

Vertailuperuste	Lkm	% kaikista (N=837)
Hinta ainoana	430	51,4
Paras hinta-laatusuhde	382	45,6
Hinta kiinteä, vertailu laadulla	53	6,3

Soveltuvuuskriteeri	Lkm	% kaikista (N=837)
Referenssivaatimus	425	50,8
Yksityiskohtaiset tekniset ratkaisut/palvelusuoritteet/ urakkasuunnitelmat	332	39,7

Vastaaja on voinut valita useita kohtia.

LIITE 4/1. Vuoropuhelu hankinnan valmisteluvaiheessa

KEINO

Liittyikö toteutettuun hankintaan valmisteluvaiheessa teknistä tai markkinavuoropuhelua (N=831)?

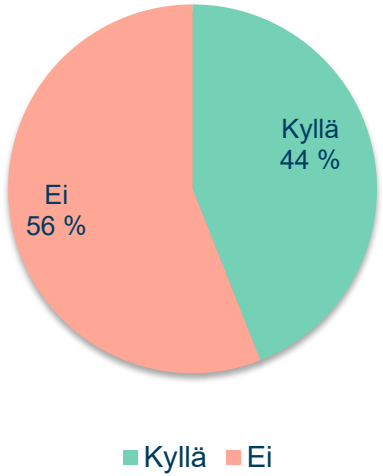

Liittyikö teknistä tai markkinavuoropuhelua % (N=829)	Kyllä	Ei
Valtion yksikkö (N=137)	31	69
Valtion budjettitalouden ulkopuolinen valtion yksikkö (esim. valtion osakeyhtiö) (N=28)	71	29
Kunta (N=311)	38	62
Kuntayhtymä (N=91)	54	46
Kunnallinen osakeyhtiö (N=87)	52	48
Seurakunta (N=21)	67	33
Muu, mikä? (N=154)	46	54
χ^2=32,929, p< 0,001		

LIITE 4/2. Vuoropuhelu hankinnan valmisteluvaiheessa

KEINO

Liittyikö vuoropuhelua (kaikki N=828)		
Organisaation koko	Kyllä (%)	Ei (%)
alle 200 (N=320)	37	63
201-500 (N=137)	37	64
501-1000 (N=116)	54	46
1001-5000 (N=177)	49	51
Yli 5000 (N=78)	55	45
χ^2=20,680, p<0,001		

Liittyikö vuoropuhelua (Kunnat N=311)		
Organisaation koko	Kyllä (%)	Ei (%)
alle 200 (N=109)	33	67
201-500 (N=40)	25	75
501-1000 (N=39)	54	46
1001-5000 (N=92)	40	60
Yli 5000 (N=31)	48	52
χ^2=9,746, p=0,045		

Liittyikö vuoropuhelua (kaikki N=830)		
Hankinnan laji	Kyllä (%)	Ei (%)
Tavarahankinnat (N=214)	53	47
Palveluhankinnat (N=390)	45	55
Rakennusurakkahankinnat (N=226)	32	67
χ^2=19,369, p<0,001		

LIITE 5. Kartoitettiinko hankinnan valmisteluvaiheessa tarve/mahdollisuudet uusiin ratkaisuihin tai niiden kehittämiseen?

KEINO

Kartoitettiinko hankinnan valmisteluvaiheessa tarve/mahdollisuudet uusiin ratkaisuihin tai niiden kehittämiseen? (N=832)

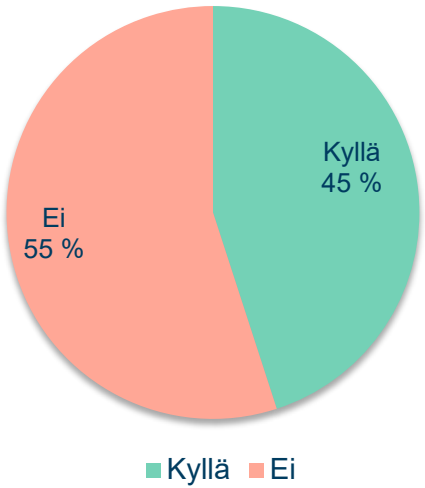

Kartoitettiinko valmisteluvaiheessa tarve/mahdollisuudet uusiin ratkaisuihin tai niiden kehittämiseen % (N=830)

	Kyllä	Ei
Valtion yksikkö (N=137)	46	54
Valtion budjettitalouden ulkopuolinen valtion yksikkö (esim. valtion osakeyhtiö) (N=28)	71	29
Kunta (N=313)	39	61
Kuntayhtymä (N=91)	51	49
Kunnallinen osakeyhtiö (N=87)	53	47
Seurakunta (N=21)	62	38
Muu, mikä? (N=153)	43	57
χ^2=17,930, p=0,006		

Kartoitettiinko tarve/mahdollisuudet uusiin ratkaisuihin (kaikki N=831)

Hankinnan laji	Kyllä (%)	Ei (%)
Tavarahankinnat (N=213)	44	56
Palveluhankinnat (N=392)	50	50
Rakennusurakkahankinnat (N=226)	38	62
χ^2=8,788, p=0,012		

LIITE 6. Tarve/mahdollisuudet uusiin ratkaisuihin kartoitettu valmistelu-vaiheessa – tulosten vertailu Hilma-taustadataan ja perusjoukkoon

KEINO

Kysymys ja vastausvaihtoehdot samassa muodossa kyselyssä ja Hilman hankintailmoituksessa.

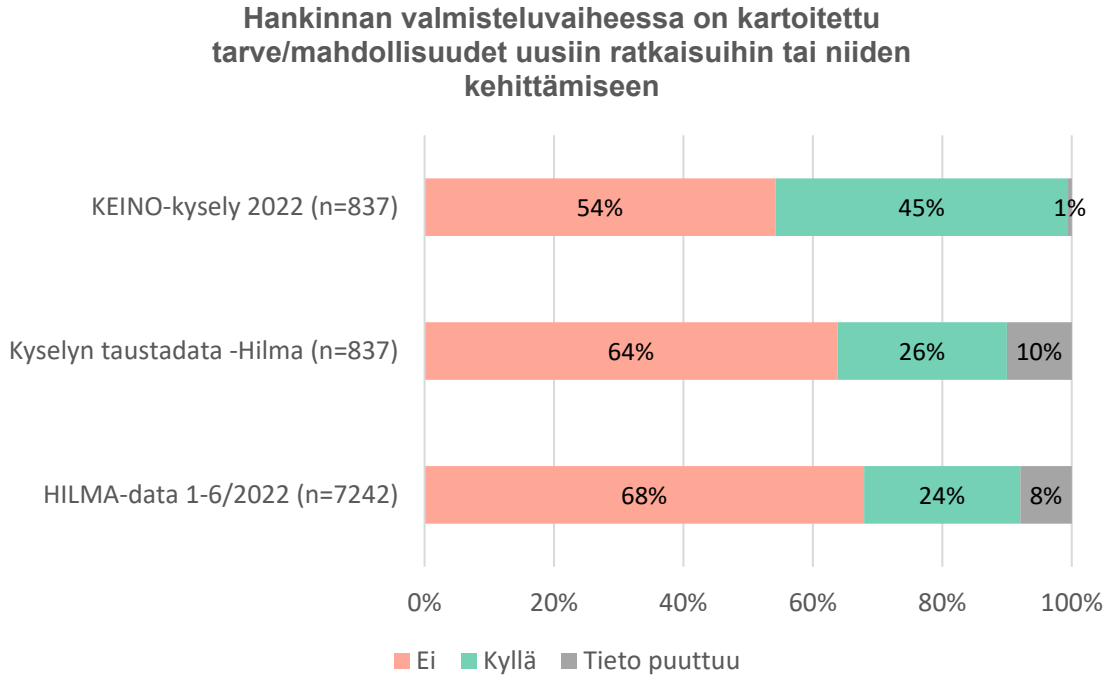

LIITE 7. Uutuus markkinoille – tulosten vertailu kyselyaineiston Hilma-taustadataan ja perusjoukkoon

HILMA kysymys: Tavoiteltava ratkaisu tai sen osa on markkinoille tai toimialalle uusi? (Kyllä/Ei)

KEINO -kysely: Oliko hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu myös markkinoilla uusi?

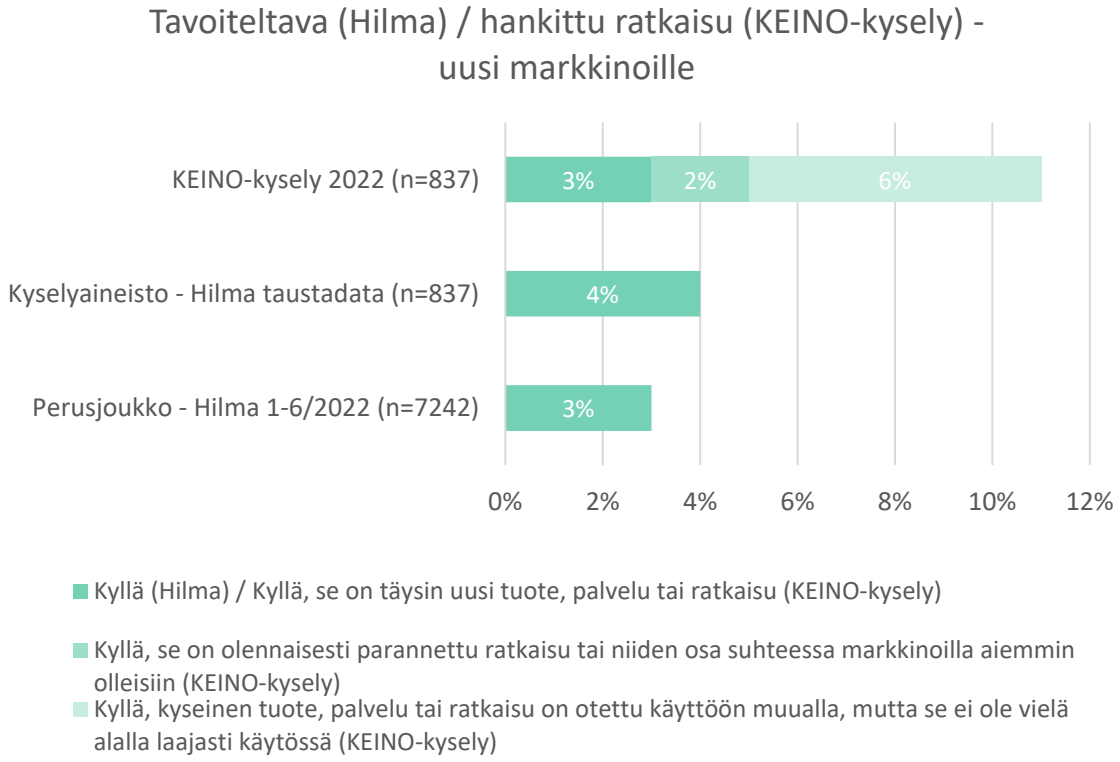

LIITE 8. Markkinoille uusien ratkaisujen jakauman tarkastelu suhteessa taustamuuttujiin – organisaatio ja hankintalaji

KEINO

Onko ratkaisu markkinoille uusi? (N=814)

	Ei (%)	Kyllä, mutta ei vielä laajasti käytössä (%)	Kyllä, olennaisesti parannettu tai täysin uusi (%)
Valtion yksikkö tai budjettitalouden ulkopuolinen valtion yksikkö (N=166)	80	6	14
Kunta, kuntayhtymä tai kunnallinen osakeyhtiö (N=493)	92	6	2
Muu, mikä? (N=155)	86	7	7
χ^2=37,463, p<0,001			

Onko ratkaisu markkinoille uusi (N=836)

Hankinnan laji	Ei (%)	Kyllä, mutta ei vielä laajasti käytössä (%)	Kyllä, olennaisesti parannettu tai täysin uusi (%)
Tavarahankinnat (N=215)	92	4	4
Palveluhankinnat (N=394)	85	7	8
Rakennusurakkahankinnat (N=227)	92	7	1
χ^2=17,560, p=0,002			

Hankinnan laji (N=836)

Onko ratkaisu markkinoille uusi	Tavarahankinnat (%)	Palvelu-hankinnat (%)	Rakennusurakka hankinnat (%)
Ei (N=742)	27	45	28
Kyllä, mutta ei ole vielä laajasti käytössä (N=52)	17	54	29
Kyllä, olennaisesti paranneltu tai täysin uusi (N=42)	21	74	5
χ^2=17,560, p=0,002			

LIITE 9. Markkinoille uusi – vuoropuhelun, vertailuperusteiden ja yksityiskohtaisten määrittelyjen käyttö hankinnassa

KEINO

Liittyikö toteutettuun hankintaan vuoropuhelua (N=831)

Onko ratkaisu markkinoille uusi	Kyllä (%)	Ei (%)
Ei (N=737)	41	59
Kyllä, mutta ei ole vielä laajasti käytössä (N=52)	65	35
Kyllä, olennaisesti paranneltu tai täysin uusi (N=42)	57	43

χ^2=14,828, p<0,001

Hinta-laatusuhde vertailuperusteena (N=655)

Onko ratkaisu markkinoille uusi	Kyllä (%)	Ei (%)
Ei (N=578)	56	44
Kyllä, mutta ei ole vielä laajasti käytössä (N=41)	73	27
Kyllä, olennaisesti paranneltu tai täysin uusi (N=36)	81	19

χ^2=12,455, p=0,002

Hinta ainoana vertailuperusteena (N=724)

Onko ratkaisu markkinoille uusi	Kyllä (%)	Ei (%)
Ei (N=647)	62	38
Kyllä, mutta ei ole vielä laajasti käytössä (N=42)	38	62
Kyllä, olennaisesti paranneltu tai täysin uusi (N=35)	34	66

χ^2=19,061, p<0,001

Yksityiskohtaisesti määritellyt tekniset ratkaisut (N=606)

Onko ratkaisu markkinoille uusi	Kyllä (%)	Ei (%)
Ei (N=537)	53	47
Kyllä, mutta ei ole vielä laajasti käytössä (N=39)	74	26
Kyllä, olennaisesti paranneltu tai täysin uusi (N=30)	57	43

χ^2=6,580, p=0,037

LIITE 10. Uutuus ostajalle – tulosten vertailu kyselyaineiston Hilma-taustadataan ja perusjoukkoon

KEINO

Hilma-tilastokysymys:
Tavoiteltava ratkaisu tai sen osa on meille ostajana uusi? Kyllä/Ei.

KEINO-kysely: Oliko hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu teille uusi?

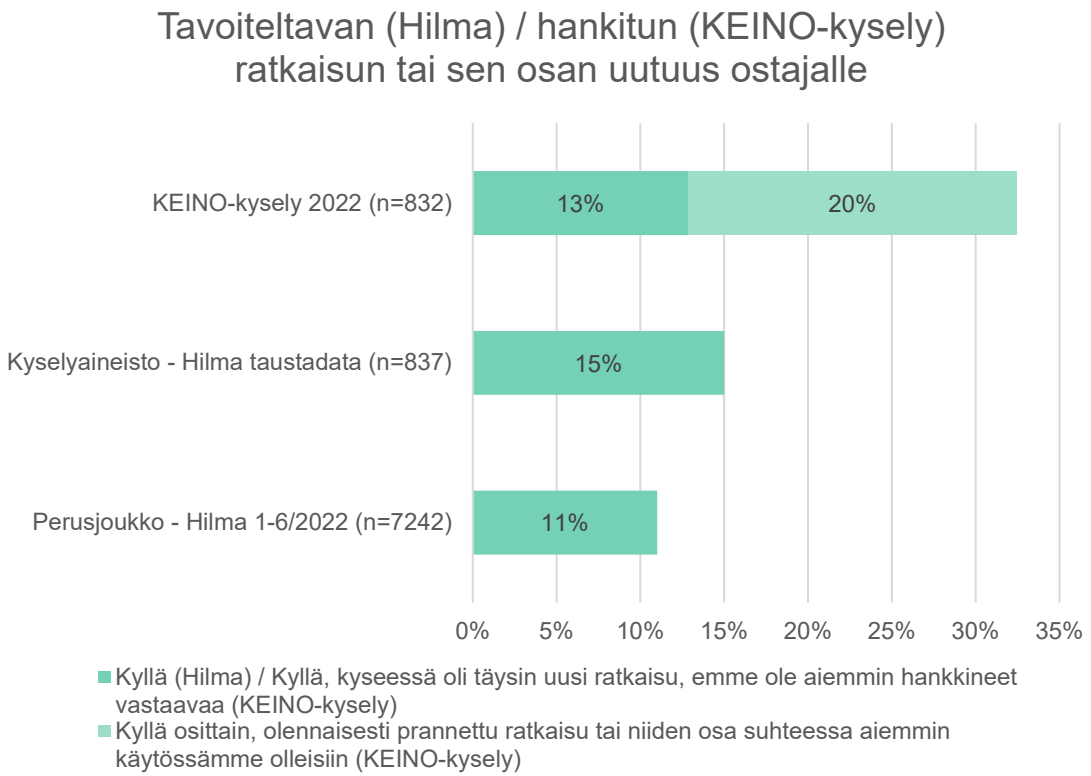

LIITE 11. Uutuus organisaatiolle – organisaatiotausta ja hankintalaji

KEINO

Oliko hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu teille uusi? (N=830)			
	Ei (%)	Kyllä osittain (%)	Kyllä täysin (%)
Valtion yksikkö (N=138)	61	27	12
Valtion budjettitalouden ulkopuolinen valtion yksikkö (esim. valtion osakeyhtiö) (N=28)	50	29	21
Kunta (N=313)	74	16	10
Kuntayhtymä (N=91)	63	22	15
Kunnallinen osakeyhtiö (N=87)	75	14	12
Seurakunta (N=21)	80	10	10
Muu, mikä? (N=152)	62	22	16
χ^2=23,043, p=0,027			

Oliko hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu teille uusi?			
Organisaation koko	Ei (%)	Kyllä osittain (%)	Kyllä täysin (%)
alle 200 (N=318)	74	16	10
201-1000 (N=256)	63	21	16
Yli 1000 (N=255)	64	23	13
χ^2=9,486, p=0,050			

Oliko hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu teille uusi?			
Hankinnan laji	Ei (%)	Kyllä osittain (%)	Kyllä Täysin (%)
Tavarahankinnat (N=214)	63	24	14
Palveluhankinnat (N=393)	65	20	15
Rakennusurakkahankinnat (N=224)	77	15	9
χ^2=13,553, p=0,009			

LIITE 12. Uutuus organisaatiolle – hankinnan valmistelu ja kilpailutus

KEINO

Käytiinkö valmisteluvaiheessa vuoropuhelua? (N=827)		
Oliko hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu teille uusi?	Kyllä (%)	Ei (%)
Ei (N=559)	35	65
Kyllä osittain (N=162)	66	34
Kyllä täysin (N=106)	54	46
χ^2=52,816, p<0,001		

Hinta ainoana vertailuperusteena (N=722)		
Oliko hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu teille uusi?	Kyllä (%)	Ei (%)
Ei (N=496)	63	37
Kyllä osittain (N=136)	53	47
Kyllä täysin (N=90)	51	49
χ^2=7,159, p=0,028		

Hinta-laatusuhde vertailuperusteena (N=653)		
Oliko hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu teille uusi?	Kyllä (%)	Ei (%)
Ei (N=441)	55	45
Kyllä osittain (N=125)	66	34
Kyllä täysin (N=87)	63	37
χ^2=6,359, p=0,042		

Oliko hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu teille uusi? (N=827)			
Käytiinkö valmisteluvaiheessa vuoropuhelua?	Ei (%)	Kyllä osittain (%)	Kyllä täysin (%)
Kyllä (N=362)	55	30	15
Ei (N=465)	78	12	11
χ^2=52,816, p<0,001			

Yksityiskohtaisesti määritellyt tekniset ratkaisut (N=605)		
Oliko hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu teille uusi?	Kyllä (%)	Ei (%)
Ei (N=404)	51	49
Kyllä osittain (N=123)	68	32
Kyllä täysin (N=78)	56	44
χ^2=12,147, p=0,002		

LIITE 13. Kehitystyön sisältyminen hankintaan hankintasopimuksen puitteissa

KEINO

Sisältyikö kehitystyötä? (N=835)		
Organisaation tyyppi	Kyllä (%)	Ei (%)
Valtion yksikkö (N=138)	13	87
Valtion budjettitalouden ulkopuolinen valtion yksikkö (esim. valtion osakeyhtiö) (N=28)	14	86
Kunta (N=313)	5	95
Kuntayhtymä (N=92)	11	89
Kunnallinen osakeyhtiö (N=88)	3	97
Seurakunta (N=21)	5	95
Muu, mikä? (N=155)	5	95
χ^2=17,041, p=0,009		

Sisältyikö kehitystyötä? (N=814)		
	Kyllä (%)	Ei (%)
Valtion yksikkö tai budjettitalouden ulkopuolinen valtion yksikkö (N=166)	13	87
Kunta, kuntayhtymä tai kunnallinen osakeyhtiö (N=493)	6	94
Muu, mikä? (N=155)	5	95
X^2=11,880, p=0,003		

Sisältyikö kehitystyötä? (N=836)		
	Kyllä (%)	Ei (%)
Tavarahankinnat (N=215)	8	92
Palveluhankinnat (N=394)	9	91
Rakennusurakkahankinnat (N=227)	3	97
χ^2=7,516, p=0,023		

Sisältyikö kehitystyötä? (N=832)		
Hankinnan uutuus tilaajalle	Kyllä (%)	Ei (%)
Aiemmin käytössä olleen ratkaisun hankinta (N=562)	3	97
Olennaisesti parannetun ratkaisun hankinta (N=163)	14	86
Täysin uuden ratkaisun hankinta (N=107)	17	83
χ^2=40,465, p<0,001		

Käytettiinkö valmisteluvaiheessa vuoropuhelua? (N=831)		
Sisältyikö kehitystyötä?	Kyllä (%)	Ei (%)
Kyllä (N=59)	68	32
Ei (N=772)	42	58
χ^2=15,172, p<0,001		

LIITE 14. Immateriaalioikeudet kehitystyön tuloksiin

KEINO

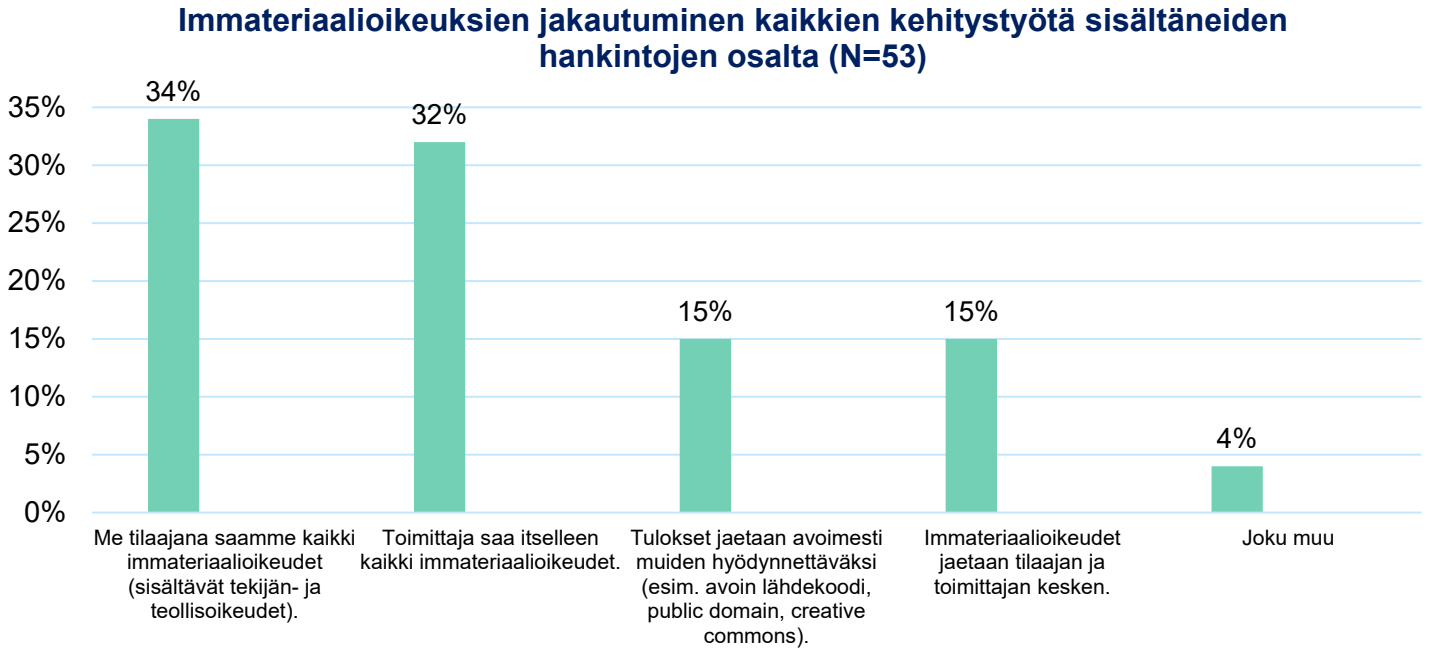

LIITE 15. Kehittämiseen liittyvä yhteistyö ennen hankintaa

KEINO

Teittekö uuden ratkaisun kehitystyöhön tai kokeiluihin liittyvää yhteistyötä ennen hankintaa (tutkimushanke, pilotointi yms.) (N=802)?

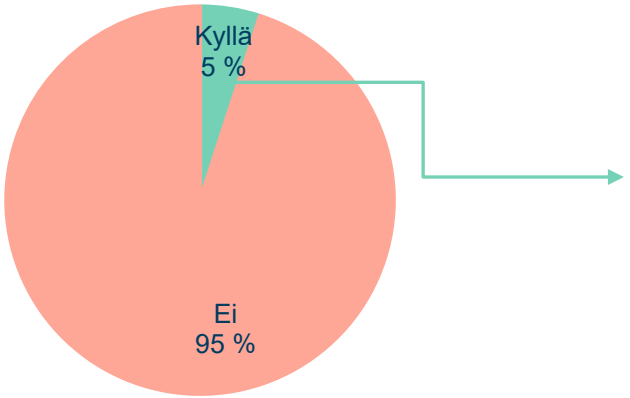

- demopäivä, pilotointi
- e-lukulaskenta, elinkaarilaskenta
- tuotevaihtoehtojen testaus hankinnalta haluttavien ominaisuuksien selvittämiseksi
- eri vaihtoehtojen vertailua yhteistyökumppaneiden kanssa
- hankinta liittyy/on osa kehittämishanketta
- hankinta pohjautui aiempaan yhteistyökumppanin kanssa tehtyyn pilottiin
- konseptisuunnittelu
- markkinavuoropuhelua / yhteisiä suunnittelukokouksia
- järjestöyhteistyö, asiakaspalautteet, etäkuntoutuksen tutkimustulokset
- Kehittely tuotteen parissa työskentelevien aloitteesta ja kehitetty kokeilun kautta pidemmällä aikavälillä
- GreenDeal
- palvelun pilotointi alueella / pilotointijakso ennen hankintaa / vastaavaa palvelua hankittu pilottina
- osallistuminen hankinnan kohteena olevan tuotteen suunnitteluun ja käyttökokemusten hankinta
- RPA-pilotointi
- suunnittelu
- tutkimushanke
- valaistusta pilotoitu ennen kilpailutusta

LIITE 16. Hankinnan vaikutus palveluiden laatuun ja vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseen - Kehitystyö osana hankintasopimusta

KEINO

Vaikutus: palveluidemme laatu (N=154)			
Sisältyikö kehitystyötä	Merkittävä parannus (%)	Pieni parannus (%)	Ei muutosta (%)
Kyllä (N=35)	46	51	3
Ei (N=119)	30	49	21
χ^2=7,232, p=0,027			

Vaikutus: Toiminnalle/palveluille asetettujen vaikuttavuustavoitteiden saavuttaminen (N=151)			
Sisältyikö kehitystyötä	Merkittävä parannus (%)	Pieni parannus (%)	Ei muutosta (%)
Kyllä (N=33)	45	52	3
Ei (N=118)	27	49	24
χ^2=8,567, p=0,014			

LIITE 17. Hankitun ratkaisun vaikutukset suhteessa hankintayksikössä aiemmin käytössä olleisiin tai toimialalle tyypillisiin ratkaisuihin

KEINO

Vaikutus: sosiaaliset vaikutukset (N=147)			
Liittyikö vuoropuhelua	Merkittävä parannus (%)	Pieni parannus (%)	Ei muutosta (%)
Kyllä (N=95)	10	44	46
Ei (N=51)	22	20	58
χ^2=10,208, p=0,006			

Ympäristövaikutukset / ympäristön tila (N=143)			
Hankintaan sisältyi kestävyystavoitteita tai -kriteereitä	Merkittävä parannus (%)	Pieni parannus (%)	Ei muutosta (%)
Kyllä (N=58)	22	52	26
Ei (N=85)	14	22	64
χ^2=20,174, p<0,001			

Kustannustaso tai tuottavuus (N=144)			
Hankintaan sisältyi kestävyystavoitteita tai -kriteereitä	Merkittävä parannus (%)	Pieni parannus (%)	Ei muutosta (%)
Kyllä (N=53)	30	45	25
Ei (N=91)	14	43	43
χ^2=7,367, p=0,025			

LIITE 18. Kestävyystavoitteiden ja -kriteerien käyttö suhteessa hankitun ratkaisun uutuuteen hankintaorganisaatiolle

KEINO

Uutuus tilaajalle

Oliko hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu teille uusi? (N=830)			
Sisältyikö hankintaan kestävyystavoitteita ja -kriteereitä?	Ei %	Kyllä osittain %	Kyllä täysin %
Kyllä (N=220)	62	27	11
Ei (N=610)	70	17	14
χ^2=11,213, p<0,004			

Sisältyikö hankintaan kestävyystavoitteita ja -kriteereitä? (N=830)		
Oliko hankittu tuote, palvelu tai ratkaisu teille uusi?	Kyllä (%)	Ei (%)
Ei (N=560)	24	76
Kyllä osittain (N=163)	37	63
Kyllä täysin (N=107)	22	78
χ^2=11,213, p<0,004		

Uutuus markkinoille

Onko ratkaisu markkinoille uusi (N=833)			
Sisältyikö hankintaan kestävyystavoitteita ja -kriteereitä?	Ei %	Kyllä, mutta ei ole vielä laajasti käytössä %	Kyllä, olennaisesti paranneltu tai täysin uusi %
Kyllä (N=220)	87	10	3
Ei (N=613)	89	5	6
χ^2=11,795, p=0,003			

LIITE 19. Sisältyikö hankintaan kestävyystavoitteita ja -kriteereitä?

KEINO

Sisältyikö hankintaan kestävyystavoitteita ja -kriteereitä? (N=832)

Hankintalaji	Kyllä (%)	Ei (%)
Tavarahankinnat (N=215)	30	70
Palveluhankinnat (N=391)	22	78
Rakennusurakkahankinnat (N=226)	32	68
χ^2=9,574, p=0,008		

Sisältyi hankintaan: Päästöjen vähentäminen? (N=198)

Hankintalaji	Kyllä (%)	Ei (%)
Tavarahankinnat (N=57)	51	49
Palveluhankinnat (N=79)	63	37
Rakennusurakkahankinnat (N=62)	42	58
χ^2=6,509, p=0,039		

Sisältyi hankintaan: Tuotteiden ja materiaalien uusiokäytön ja/tai kierrätyksen edistäminen? (N=198)

Hankintalaji	Kyllä (%)	Ei (%)
Tavarahankinnat (N=59)	41	59
Palveluhankinnat (N=75)	33	67
Rakennusurakkahankinnat (N=64)	56	44
χ^2=7,576, p=0,023		

Sisältyi hankintaan: Jätteen määrän vähentäminen? (N=198)

Hankintalaji	Kyllä (%)	Ei (%)
Tavarahankinnat (N=57)	44	56
Palveluhankinnat (N=75)	27	73
Rakennusurakkahankinnat (N=66)	50	50
χ^2=8,674, p=0,013		

Sisältyi hankintaan: Haitallisten aineiden välttäminen? (N=196)

Hankintalaji	Kyllä (%)	Ei (%)
Tavarahankinnat (N=57)	39	61
Palveluhankinnat (N=75)	23	77
Rakennusurakkahankinnat (N=64)	48	52
χ^2=10,280, p=0,006		

LIITE 20. Ympäristömerkin kriteerien käyttö hankinnassa

KEINO

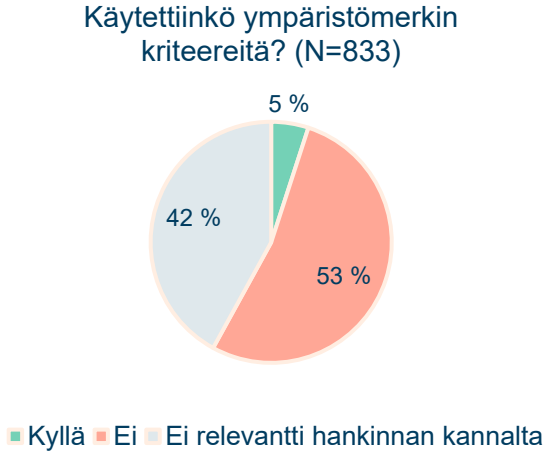

Käytettiinkö ympäristömerkin kriteereitä? (N=811)	Kyllä (%)	Ei (%)	Ei relevantti (%)
Valtion yksikkö tai budjettitalouden ulkopuolinen valtion yksikkö (N=166)	2	51	47
Kunta, kuntayhtymä tai kunnallinen osakeyhtiö (N=491)	7	56	38
Muu, mikä? (N=154)	4	44	52
X^2=14,202, p=0,007			

Käytettiinkö hankinnassa ympäristömerkin kriteereitä? (N=832) Hankintalaji	Kyllä (%)	Ei (%)	Ei relevantti (%)
Tavarahankinnat (N=215)	11	54	35
Palveluhankinnat (N=393)	3	46	51
Rakennusurakkahankinnat (N=224)	4	63	33
χ^2=41,901, p<0,001			

Käytettiinkö valmisteluvaiheessa vuoropuhelua? (N=828) Käytettiinkö hankinnassa ympäristömerkin kriteereitä?	Kyllä (%)	Ei (%)
Kyllä (N=43)	72	28
Ei (N=435)	40	60
Ei relevantti (N=350)	44	56
χ^2=16,234, p<0,001		